Turkish Studies - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
Volume 9/2 Winter 2014, p. 391-427, ANKARA-TURKEY

XVI. YÜZYILIN İLK YARISINDA TÜRK-FRANSIZ İLİŞKİLERİ, KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN - I. FRANÇOİS İTTİFAKI*

*İsmail CERAN***

ÖZET

Türk-Fransız ilişkileri iki ülkenin birbirinden uzak olması ve önceleri din ayrılığından doğan nefret yüzünden, ancak 1525 yılında kurulabilmiştir. 1519'da Maximilien'in ölümü üzerine imparator seçilmek isteyen I.François İstanbul'u Türklerden alacağını ve Anadolu'dan tamamen kovacağını vaat etmişti. Fakat imparator seçilen Şarlken'e karşı Pavia savaşında yenildi ve esir düştü. Bu durumda kendisine yardım edebilecek tek gücün Osmanlı Devleti olduğunu düşündüğünden annesi vasıtasıyla Jean Frangipani'yi Kanunî'ye elçi olarak gönderdi. Kanunî, Şarlken'e karşı Fransa'yı himaye kararı aldı. Böylece Avrupa'yı ortadan ikiye bölmek ve Türk hâkimiyetini bütün cihana göstermek imkânını elde edecekti. Nitekim I.François esaretten kurtuldu ve Türkler Orta-Avrupa'ya muhtelif askerî seferler düzenledi. 1535'te Fransa'nın ilk daimi büyükelçisi Jean de la Forest'in İstanbul'a gelmesiyle ilişkiler diplomasi temellerine oturtuldu. 1536'da bir İttifak Antlaşması imzalandı; Osmanlı idaresi Fransa'ya ilk kapitülasyonu verdi. Kanunî ve I.François zamanında oluşan ve I.François tarafından Avrupa kamuoyundan ustalıkla gizlenmeye çalışılan diplomatik temaslar ileride ortak askerî harekâta dönüştü. 1543'de Osmanlı-Fransız kuvvetleri Nice'i kuşattı. Toulon limanında kışlayan Osmanlı donanması daha sonra Fransa'nın yardım istemesi üzerine İspanya kıyılarına kadar seferler gerçekleştirdi. Bu dönemde Fransa'nın kadim düşmanı Habsburglar, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin hiç şüphesiz en belirleyici ana unsuru olmaya devam etti. Kanunî'nin saltanatından itibaren Osmanlı Devleti denge unsuru olarak Avrupa iç işlerine müdahale eden önemli bir güç haline geldi. Dolayısıyla Zambak ile Hilal'in ittifakı Avrupa'nın daimî politikalarından biri olarak devam etti.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Sultan Süleyman, I.François, Şarlken, İttifak

---

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi, El-mek: isceran@gmail.com

TURKISH-FRENCH RELATIONS IN THE FIRST HALF OF 16TH CENTURY, SULEIMAN THE MAGNIFICENT & FRANCIS I OF FRANCE ALLIANCE

ABSTRACT

Due to the long distance and hatred arising from the religious differences between both countries, Turkish-French relations were only established in 1525. In 1519, upon the death of Emperor Maximilian, Francis I who wanted to be elected Emperor promised to capture Istanbul from the Turks and completely expel them from Anatolia. However, in battle of Pavia he was defeated and fell captive to Charles V. Thinking the only power that could help him in this situation would be the Ottoman Empire, he sent Jean Frangipanier as ambassador to Sultan Suleiman via his mother. Sultan Suleiman decided to protect France against Charles V. He could then divide Europe into two and have the opportunity to show Turkish dominance to the world. Thus Francis I was freed from captivity and the Turks conducted various military expeditions into Middle Europe. The foundations of diplomatic relationships were in place in 1535 with the arrival of Jean de la Forest as France's first permanent ambassador to Istanbul. An alliance agreement was signed in 1536; Ottoman rule gave France its first capitulation. Charles V was trying to conceal the diplomatic ties that began between Sultan Suleiman and Charles V from the European public, where it lead to future joint military manoeuvres. Ottoman and French forces surrounded Nice in 1543. The Ottoman forces who were wintering in the port of Toulon carried out several expeditions to the coasts of Spain upon being asked for help by France. During this period, France's ancient enemy the Habsburgs, no doubt continued to be the main determinant of the Ottoman-French relationships. From the reign of Sultan Suleiman, the Ottoman Empire became an important balancing power that can interfere in the internal affairs of Europe. Hence the alliance of Crescent and Lily continued as one of Europe's permanent policies.

Key Words: Ottoman State, Sultan Suleiman, Francis I, Charles V, Alliance

GİRİŞ

Osmanlı Devleti ile Fransa Krallığı arasındaki ilk siyasî ilişkiler 1525 yılında başlamış ve XVI. yüzyıldan beri iki tarafın Avrupa'daki konumu dolayısıyla müşterek menfaatler çerçevesinde ilginç bir şekilde paralellik kazanmıştır.

İngiltere ile giriştiği Yüz Yıl Savaşı'ndan kurtulup birliğini henüz sağlayan Fransa, XV. yüzyılın sonlarında, Kral VIII. Charles (Şarl) zamanında dikkatini İtalya'ya çevirmiştir. 1494 yılındaki ilk İtalya seferinden 1559 barışına kadar 65 yıl Fransız Kralları kuzeyde hududu tespit ederek, İtalya'da genişleme gayretine düşmüşlerdir. Fakat, 1525 yılına kadar Fransa'nın hemen hemen tek başına tatbikine çalıştığı bu politika devamlı bir netice vermedikten başka, sonunda ülke Kutsal Roma-Germen (Alman) İmparatoru Şarlken'in (Charles-Quint) istila emellerine açık bir hale gelmiştir. 1525-1559 devresinde ise Fransa Kralları I.François ve halefi II.Henri, hem Şarlken'e mukavemet etmek hem de İtalya'daki gayelerini gerçekleştirmek için Türk yardımına

başvurmuşlardır. Bu yardım Fransa'yı, tarihinin çok nazik bir anında parçalanmaktan kurtarmıştır. Fakat İtalya'daki emeller netice vermemiş ve 1559'dan itibaren Fransa kendi kabuğu içinde Mezhep Savaşları'nın kucağına atılmıştır.

XVI. yüzyılda Türk İmparatorluğu, kudretinin en yüksek noktasına çıkmıştır. 1521 yılında Belgrad'ın, ertesi yıl da Rodos Adasının fethi, Avrupa 'da yeni ve büyük bir heyecan uyandırmış ve 1525'den itibaren Fransa'nın yardım talepleri, Türklerin Orta Avrupa 'ya doğru ilerleyişlerini süratlendirmiştir. Ayrıca Rodos'un fethi ile Venedik'in kontrolündeki; Osmanlılara vergi veren Kıbrıs hariç tutulursa, Doğu-Akdeniz bir Türk gölü olmuştur.[1]

1525 yılına kadar dolaylı olarak karşı karşıya gelen iki ülke arasında kurulacak ilişkiler, bu tarihte Avrupa kuvvetler dengesinin bir sonucu olarak I.François'nın Kanunî Sultan Süleyman'dan yardım talebi ile resmiyet kazanmıştır.[2] Dolayısıyla Türk-Fransız ilişkilerinin temeli, bu siyasî şartlar içinde, Padişah Sultan Süleyman ile Fransa Kralı I.François tarafından atılmıştır. Dostluk ve onu takiben yapılan ittifak, XVI. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da hegemonya kurmakta olan Alman İmparatoru Şarlken'e karşı Fransa'nın denge kurmak ihtiyacından doğmuştur. Talep Fransızlardan gelmiş, Türkler onların yardımına koşmuşlardır.[3] Kanunî Sultan Süleyman ve I.François zamanında oluşan ve I.François tarafından Avrupa kamuoyundan ustalıkla gizlenmeye çalışılan diplomatik temaslar ileride ortak askerî harekâta dönüşecek derecelere ulaşmakta gecikmemiştir. Fransa'nın kadim düşmanı Habsburglar, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin hiç şüphesiz en belirleyici ana unsuru olmaya devam etmiştir. Söz konusu ilişkiler ağı, XVI. yüzyılın sonlarına doğru siyasî yönden merkez eksenini bütünüyle Batı Akdeniz'e ve özellikle Kuzey Afrika sahillerine kaydırmıştır. Ayrıca Fransa'nın içine sürüklendiği dinî-mezhebî mücadele ve iç çatışma ortamı, dışarıda İspanyol baskıları Osmanlıların da müdahil olmasına yol açacak yeni gelişmeleri gündeme getirmiştir.[4]

Bu döneme damgasını vuracak olan Kanunî Sultan Süleyman[5], tarihte Fransızlar tarafından çoğu zaman "Le Magnifique" (Muhteşem), "Le Grand" (Büyük), "Le Conquérant (Fatih) ve Législateur (Kanunî) diye adlandırılmıştır. Yaşadığı devirde cereyan eden muhaberede ise daha ziyade "Le Grand Seigneur" (Büyük Hükümdar) veya "Le Grand Turc" (Büyük Türk) şeklinde vasıflandırılmıştır.[6]

1. Türk-Fransız Akrabalığı

Osmanlı Padişahları ile ticarî, siyasî ve diplomatik bakımdan ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğu görülen Fransa Kralları arasında bir akrabalığın olduğu iddia edilmektedir. Bu iddiaya "Fatih Sultan Mehmed'in validesinin (Hümâ Hatun) Fransız kralları için "Şehzademüzdür ve ırkımuzdandur" ifadesinin etmen olduğu açıktır. Ayrıca bu iddia çok ilgi

---

[1] Abdurrahman Çaycı, *Büyük Sahra'da Türk Fransız Rekabeti (1858-1911),*TTK, Ankara 1995, s.1; Robert Mantran, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, s.180

[2] Halil İnalcık, "*Avrupa Devletler Sistemi-Fransa ve Osmanlı*", Doğu Batı Makaleler I, Ankara 2009, s.247-248

[3] İsmail Soysal, *Türk-Fransız Diplomasi münasebetlerinin ilk devresi*, TD, III, (1953), s.63-64; Édith Garnier, *L'Alliance İmpie, François Ier et Soliman le magnifique contre Charles Quint (1529-1547)*, Éd.Felin, Paris 2008, s.7

[4] Metin Kunt- Hüseyin G.Yurdaydın, *Türkiye Tarihi 2 Osmanlı Devleti (1300-1600)*, s.119; Feridun M.Emecen, "*16. Asır Sonlarında Batı Akdeniz'de Siyaset Sahnesi: Osmanlılar-Fransızlar-İspanyollar*", Kanuni'den Günümüze Türk Fransız-Münasebetleri, Mostar Yayını, İstanbul 2012, s.75-76

[5] Lütfi Paşa, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul 1341, s.293-295; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, c.I, s.41; İsmail Hakkı Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronoloji*, c.II, s.59-360; N.Ahmet Asrar, *Kanunî Sultan Süleyman ve İslâm Alemi*, İstanbul 1972, s.51-80; *Feridun Emecen,"Süleyman I",* DİA, c.XVIII, s.62-73; a.mlf., "*Kanunî Sultan Süleyman Devri*", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, İstanbul 1989, c.X, s.313-382; a.mlf., "*Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti*", Türkler (nşr.Hasan Celal Güzel v.dğr), Ankara 2002, c.IX, s.501-520; Tayyip Gökbilgin, "*Süleyman I*", İA, c.XI, s.99-155

[6] Yves Ternon,, *Empire ottoman le déclin, la chute, l'effacement*, Édititions du Félin, 2005, s.35; Soysal, a.g.m., s.63-64; Garnier, a.g.e., s.12; Robert Mantran, *Histoire de la Turquie*, Paris 1952, s.53

çekici olup birçok kaynakta yer almış, daha sonra Evliya Çelebi, Seyahatname'de hikâyeyi etraflıca anlatmıştır (Seyahatname, TSMK, I, vr. 30a-35b). Buna göre gemi ile Kudüs'ü ziyarete giden Fransız kralının kızı Cezayirli korsanlar tarafından esir alınarak Fatih Sultan Mehmed'e hediye ediliyor, Padişahın gözdesi oluyor ve Sultan Bayezid bu cariyeden doğuyor. Halk arasında inanılan bu hikâye bazı Osmanlı kroniklerinde de yer almıştır.[7]

Peçevi Tarihi'nde ise, Fransa Kralının Osmanlı Hanedanı ile ilişkileri bulunduğunu ileri sürerek övünmelerinin nedeni üzerine şu bilgiyi vermektedir: "Fatih Sultan Mehmet Han'ın babası olan Sultan II.Murat zamanında denizde korsanlık ve leventlik eden iki levent kaptanı, zafer rüzgârının uygun yönden esmesiyle, büyük bir kalyona rastlarlar ve onu göz açtırmadan yakalarlar. Meğerse Fransa kralı, kızını kendine denk olan bir krala vermiş, çeyiz ve eşyaları, maiyeti ve hizmetçileri ile gemiye koyup göndermiş. Müslümanlar, Tanrı'nın inayetiyle gemiyi ele geçirince gerçeği öğrenirler ve hiç vakit yitirmeden Padişah hazretlerine götürüp armağan ederler. Padişah görür ki, bu kız sanat kaleminin bir eşini daha yazmamış olduğu, kâinat ressamının dünya yüzünde bir benzerini daha çizmemiş bulunduğu bir dilberdir; Ancak yüce Tanrı'nın bir bağışıdır. Oğuz taifesinin bir atasözünde olduğu gibi "kim yudu, kim taradı, sohbet kime yaradı" diyerek onu haremine alır ve gerdeğe girmekle meramına kavuşur. Söylendiğine göre bu kadın uzun süre Müslüman olmadı, ancak Fatih Sultan Mehmet'e hamile kalınca İslâm dinini kabul etti.

Bu fakir kulunuz (Peçevi İbrahim Efendi), Hafız Paşa'nın vezirliği zamanında bir gün Arz odasında oturuyordum. Fransa elçisi oraya geldi. Sadrazam dışarıya çıkınca bir saat kadar elçi ile baş başa bu konu üzerinde konuştuk. Bununla çok övündü ve dedi ki: "Fatih Sultan Mehmet'ten sonra gelen padişahlar Fransa kralının akrabalarıdır; topraklarımız öteden beri Osmanlı topraklarına bitişik olduğu halde tarafımızdan hiçbir zaman kalelerine ve beylerine dostluktan başka bir davranışta bulunulmadı. İşte krallarımız hısımlık haklarına böyle saygı duyar; o temiz talihli kız Müslüman olmadı, bugün de türbesi kapalı ve kilitlidir; çoğu kez Galata'dan geçerken cami haremine uğrar ve türbesine bakarız". Fakat birkaç gün önce, bir rastlantı sonucu olarak, sanki elçiye cevap hazırlamak istiyormuşuz gibi, bazı ahbaplarla bu konuyu görüşmüştük ve mesele bir açıklığa kavuşmuş değildi. Sonra özel olarak bir gün gidip türbe bekçisinden sormuştum. Bekçi "her gün sabah vakti üzerinde birer hatim Kuran okunur, ancak Sultan türbeleri gibi beklenmez ve sürekli olarak kapısı açık tutulmaz; sabah Kuran okunduktan sonra kapısı kapanır" dedi. Bunu elçiye anlattımsa da bir türlü kabul etmedi ve inadında ayak direyerek inancından şaşmadı."[8]

2. Kanunî Sultan Süleyman Öncesi İlişkiler

Kanunî Sultan Süleyman öncesi Türk-Fransız ilişkileri, II.Bayezid döneminde cereyan eden Cem Sultan'ın[9] Fransa'ya sığınması ve Fransızların Venedik-Osmanlı Savaşı'nda (1498-1502) Venediklileri desteklemesi gibi bir iki hadise dışında olumlu yönde gelişmiştir.[10]

1483 yılında Fransa kralı olan VIII.Charles (Şarl), Balkanlar'ı alıp, Müslümanları İstanbul'dan atmak, Kudüs'ü fethetmek ve Doğu Roma (Bizans) İmparatoru olmak hayaline

[7] Mehmet İpşirli, *Osmanlı-Fransız Münasebetlerinin Osmanlı Kitabî Kaynaklarında İşlenmesi Üzerine Gözlemler*, Kanûnî'den Günümüze Türk-Fransız Münasebetleri, Uluslararası Kolokyum, İstanbul 2012, s.23-24

[8] İbrahim Efendi Peçevi, *Peçevi Tarihi*, c.I, s.244-245

[9] Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, c.I, s.10; Haydar Bey, "Vâkıât-ı Sultan Cem", (nşr. M.Arif), İstanbul 1330, s.2-3; Lütfi Paşa, a.g.e., s.191; Âşık Paşazade, Osmanoğulları'nın Tarihi, s.45,275-277,307; Hammer, "*Devlet-i Osmaniye Tarihi*", c.II, s.216-225; Hoca Sadettin, *Tacü't-tevârih*, c.III, s.207-234; M.Tevfik, *Şehzade Cem*, İstanbul 1327, s.2-14; İsmail Yiğit, "*Memlûkler"*, Siyasi-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi, İstanbul 1991, c.VII, 121-122,150; Ternon, *"a.g.e"*, s.32-33; Jean-Paul Roux, *Histoire des Turcs Deux milles ans du Pacifique à la Méditerranée*, Librairie Arthème Fayard, 2000, s.302; Uzunçarşılı, *a.g.e*, c.II, s.163-170; Kunt, a.g.e., s.95-96

[10] İsmail Soysal, "*Fransa, Türk-Fransız İlişkileri*", DİA, c.XIII, s.181

kapılmıştır. Hatta bu doğrultuda 1494'de bir proje hazırlamış ve son Bizans İmparatoru Constantin Paleolog'un yeğeni Andre Paleolog'dan Bizans tahtı üzerindeki veraset haklarını satın almıştır.[11]

Asıl gayesine erişmek için, 1495'de sefere çıkan Kral, Napoli'yi işgal edip, kendisini aynı zamanda Sicilya ve Doğu İmparatoru ilan etmiştir. O sırada Avrupa'da esaret altında bulunan Cem Sultan'ı da siyasî emellerine âlet etmekten kaçınmamıştır.

Fransa Kralı VIII. Charles'ın Güney İtalya'yı istilası karşısında bütün İtalya'da genel bir kaygı uyanmış ve Fransa aleyhine ittifak kurulması gecikmemiştir. Ayrıca Fransa Kralı'nın ilerlemesini endişeyle izleyen ve Kral'ın ittifak önerisini reddeden, İtalyan siyasetinin merkezi konumundaki Venedik, öbür taraftan Alman imparatoru, İspanya kralı ve Milano arasında bir ittifak hazırlığına girişmiştir.

Bütün bu devletler Fransa'nın İtalya'yı ele geçirmesini kendileri için tehlikeli görüyorlardı. Söz konusu bu ittifakın Türklere karşı yapıldığı söyleniyor ve hatta Fransa'nın bu ittifaka girmesi konu ediliyordu; gerçekte ittifak Fransızlara karşı düzenlenmişti. VIII.Charles, bütün İtalya'nın kendi karşıtı olduğunu görerek Fransa'ya dönmeye karar verdi. Zaten bu sırada beraberinde bulunan Cem Sultan'ın ölümü Türklere karşı Haçlı seferi girişimini suya düşürmüştü. VIII.Charles, Cem'in ölümünü saklamak istediyse de, bunu haber alan Venedik, II.Bayezid'e haberi müjdelemekte gecikmemiştir. VIII.Charles, İtalya'yı terk etmiş; fakat onun bu girişimi bütün Avrupa'yı bir anda ayaklandırmış ve ilerideki büyük olaylara zemin hazırlamıştır. Diğer taraftan VIII.Charles da, Doğu seferini gerçekleştiremeden 1498'de ölmüştür. O'nun yerine geçen Kral XII.Louis de İtalya macerasını bırakmamıştır.[12]

1499'da ise Osmanlı-Venedik savaşı Bosna Beyliğine tayin edilen İskender Paşa'nın Kuzey Venedik topraklarına düzenlediği şiddetli bir akın ile başlamıştır. Maiyetinde meşhur denizcilerden Kemal Reis'in de bulunduğu Kaptan Davud Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması Boğazdan çıktığında, Rodos Şövalyeleri bu donanmanın kendi üzerlerine gelmesinden korkarak Fransa Kralı XII.Louis'ye başvurup yardım istemişlerdi. Dolayısıyla Şövalyelere Kral tarafından yirmi iki kadırga ile yardım yapılmıştır.

Sultan II.Bayezid denizden donanmayı gönderdikten sonra kendisi de İstanbul'dan Mora'ya doğru hareket etmiş ve Kara ordusu İnebahtı civarına gelip kaleyi kuşatmıştır. Bazı çarpışmalardan sonra İnebahtı, Mudan, Koron ve Navarin'in Venediklilerden alınması fetihnamelerle Beylerbeyilerle, İslâm ve Hıristiyan devletlere bildirilmiştir. Venedik Cumhuriyeti iki sene üst üste inen bu darbelere karşı koyamayacağını, kendisine yardım edilmesini Alman İmparatoru ile Papa'dan, ayrıca Fransa, İngiltere, İspanya, Napoli, Lehistan ve Macaristan krallarından rica etmiştir. Daha önce Türkleri Venedikliler aleyhine sevk etmiş olan Papa bu defa da Türkler aleyhine yeni bir Haçlı Seferi açılması için faaliyete geçmiştir.[13]

İlk defa müşterek menfaatleri sebebiyle Papa, Venedik ve Macaristan aralarında bir muahede yapılmış; Müttefikler denizde meşgullerken Macarların karadan taarruz etmesi kararlaştırılmıştır. 1500 Sonbaharında İspanya ve Venedik donanması Egine ve Kefalonya adalarını

[11] E. Charrière, *Négociations de la France dans le Levant*, Collection de documents Inédits sur l'Histoire de France, Paris 1848, c.I, s.CXXV; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.502; Ternon, a.g.e., s.54; René Pinon, *Histoire de la Nation Française-Histoire Diplomatique 1515-1928*, (Sous la direction de Gabriel Hanotaux), Pilon, Paris 1929, c.IX, s.37-38; De Saint-Priest, *Mémoires sur l'Ambassade de France en Turquie,* Paris 1877, s.23-24; İsmail Soysal, *Fransız İhtilâli ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Ankara 1987, s.3; T.G. Djuvara, *Cent projets de partage de la Turquie (1281-1913)*, Paris 1914, s.46; Ernest Lavisse, *Histoire de France İllustrée depuis les Origines jusqu'à la Révolution*, Paris 1911, c.V/1, s.1-24,133-146; Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.319

[12] Halil İnalcık, *Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci,* İstanbul 2013, s.147-148; Soysal, a.g.e., s.3-4; Jacques Pirenne, *Büyük Dünya Tarihi*, c.I, s.458-459; De Saint-Priest, a.g.e., s.25

[13] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.213-220

ele geçirmiş, Fransızların gönderdikleri on beş bin askeri hâmil bir donanma da Korfo adasına yanaşmıştır. Müttefik donanmasının bir kısmı Midilli adasını muhasara ederken, diğer bir kısmı Ege sahillerini tahrip ettiği gibi Rodos Şövalyeleri de Akdeniz'deki Osmanlı adalarını vurmuştur.

Midilli'nin muhasarası devam ederken Türk donanmasının gelmekte olduğunu haber alan Fransız kumandanı ve Fransa kralının kardeşinin oğlu kaleyi zapt için yaptığı son bir hücumda maktul düşmüştür. Fransız Amiral Ravestein de kendisine yardıma gelmekte olan Rodos Şövalyelerinin yirmi dokuz gemisini beklemeden demir alıp kaçmıştır; yolda Cerigo adası civarında fırtınaya tutulan Fransız donanması tamamen batmıştır. Bu yenilgi müttefikleri daha ziyade gayrete sevk etmiştir. Yeni bir Fransız donanmasıyla Papa ve Venedik donanmaları birleşerek Santamavra veya Lukas adasını muhasara etmişleredir. İttifak ve faaliyetlerine rağmen Venedikliler harpten çıkmak istemişler ve bu hususta Fransa kralı XII.Louis veya Lehistan kralının tavassutuna başvurmuşlardır. Osmanlı hükümeti de bu hususta sulha taraftardı; çünkü bu sırada Doğu hududunda, Akkoyunlu Devleti'nin yerine Şiî devletini kurmuş olan Şah İsmail tehlikesi baş göstermişti. Nihayet 14 Aralık 1502'de Osmanlılarla Venedikliler arasında bir muahedenâme imzalandı.[14] Öte yandan Papa II.Julius Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak arayışına girmişti.

Alexander Borgia'nın ölümü üzerine Papa seçilen II. Julius (1503-1513) büyük siyasî amaçlar besleyen enerjik bir adamdı. Her şeyden önce Papalık hükümetine İtalya'da üstünlük sağlama, ülkeyi Fransız ve İspanyol istilacıların elinden kurtarma arzusundaydı. Bunun için faal bir politika güttü ve asker gibi savaş meydanlarında hazır bulundu. İtalya'da Papalığın bu girişimlerine karşı koyabilecek tek devlet Venedik idi. Ayrıca Venedik, Milano'ya karşı Fransa kralı ile ittifakından oldukça yararlanmış ve bazı yerleri ele geçirmişti. Ayrıca Venedik, İtalya'ya yerleşen öbür devletlerin düşmanlığını kazanmıştı. Bu durum karşısında Venedik, 1502'de Türklerle süren uzun savaşa son vermiş ve barış antlaşması imzalamıştı.[15]

Venedik'in İtalya'daki üstün durumunu çekemeyen devletler, Venedik'in Türkler ile dostluk kurduğunu ve Hıristiyanlık aleyhine çalıştığı haberini yaymaya başladılar. Bu dönemde Osmanlı korkusu, İtalya iç politikasında daima rol oynamakta idi. İşte bu koşullar altında Papa'nın Venedik aleyhine kurmak istediği ittifak hızla oluştu. Müttefikler görünüşte Türklere, gerçekte ise Venedik'e karşı Cambrai ittifakını kurdular (1508). Bu ittifaka göre Venedik'in son zamanlarda yaptığı bütün fetihler sahipleri tarafından geri alınıyordu. Hatta Dalmaçya'daki Venedik toprakları Macaristan'a ve Kıbrıs Adası Savoie hanedanına veriliyordu. Kısacası Venedik'in bütün kuvveti yok edilecekti. İttifakı önce İmparator Maximilien, Fransa ve İspanya imzaladı. Papa ve diğer İtalyan devletleri de sonradan buna katıldılar. 1509 baharında Venedik, Papa tarafından aforoz edildi. XII.Louis, kuvvetli ordusu ile Milano'dan hareket etti. Diğer müttefikler gelip Fransız ordusu ile birleşmek için acele etmiyorlardı. Venedik ordusu ile Fransızlar 14 Mayıs'ta Agnadello yakınında karşılaştılar. Savaşı kazanan Fransızlar, Venedik'in karadaki bütün topraklarını ellerine geçirdiler. İmparator Maximilien'in ordusu da istilaya katıldı.

Venedik Dükü, son anda tehdit olarak Türklerle ittifak yapmaktan başka çare kalmadığını bildirmişti. Aslında şimdi bütün İtalya, yabancıların çizmesi altına düştüğünü fark etmişti. Venedik'in bir daha eski hegemonya emellerine kapılmayacağı kesindi. Başta Papa olmak üzere İtalyanların amacı, istilacıları ve ilk önce de Fransızları ülkeden uzaklaştırmaktı. Papa II.Julius, 1510 Şubat'ında Venedik ile yeniden uzlaştı ve Fransızlara karşı müttefik aramaya koyuldu. Sonuçta Fransa İtalya'dan atıldı ve böylece Papa zafer kazanmış oldu. Bu arada II.Julius ölmüştü (Şubat 1513). Yeni Papa, X.Leon Medicilerden seçildi ve selefinin Fransa düşmanlığını devam ettirdi.[16]

[14] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.221-224,502; Soysal, a.g.e., s.5
[15] İnalcık, a.g.e., s.149
[16] İnalcık, a.g.e., s.150-151; Djuvara, a.g.e., s.51

Tarihte büyük bir şöhret yapmış olan papalardan X.Léon, 1513-1517 yıllarında Türklere karşı yeni bir Haçlı Seferi teşebbüsüne girişmişti. X.Léon Fransa Kralı XII.Louis'ye bu seferin başına geçmesini teklif etmişti; fakat XII. Louis'nin Ocak 1515'te ölümü bu işi geciktirdi. Yerine I.François kral olmuştu. Bu genç kral da Haçlı Seferi tekliflerini iyi karşılıyordu. Hatta 1517'de Alman İmparatoruna ve İspanya Kralına Osmanlı Devletini parçalamayı teklif etmişti. Böyle bir sefer Fransızların dinî hislerine uygun olduktan başka, siyasî bir maksadına da yarayabilirdi.[17] Çünkü I.François aynı zamanda Kutsal Roma- Germen (Alman) İmparatoru olmak hevesindeydi. Bu Haçlı seferini âdete pazarlık mevzuu yapmıştı. "Beni İmparator seçerlerse üç yıl içinde ya İstanbul'u fetheder veya bu uğurda ölürüm" diyordu. Fakat diğer Avrupa hükümdarlarını dışarıda bırakan I.François'nın bu projesini Papa iyi bulmamıştı. Papa X.Léon, Kutsal İttifak (Saint-Ligue) peşinde idi. Diğer taraftan 1519'da Alman İmparatorluğu'na Şarlken seçildiğinden, I.François bundan olumsuz etkilenmiş, böylece Papa'nın bu projesi sonuçsuz kalmıştı. Artık, I.François yeni Alman İmparatoru ile mücadelelere girişeceğinden Türklere karşı politikasını tamamen değiştirmeye karar verecekti. Nitekim yeni Fransa kralı I.François ile de Türk-Fransız ilişkileri bundan sonra yeni ve farklı bir döneme girmiştir.[18]

3. XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Genel Durum

1453'te İstanbul'un fethi, (başta Venedik ve Ceneviz olmak üzere) İtalyan kent-devletlerinin Doğu Akdeniz'deki üstünlüğüne son verdi. XV. yüzyılın sonuna gelindiğinde ise, Venedik Ege'deki hemen hemen tüm topraklarını yitirdi. Ancak, bu gelişmelerin son derece önemli ve uzun süreli bir başka sonucu oldu. Avrupa kâşif, tüccar, misyoner ve askerlerinin dikkati Akdeniz dışına çevrildi. Böylece, yeryüzünün tüm Okyanusları zamanla, Avrupa'nın denizaşırı genişlemesinin yolları haline geldi. XV. yüzyılın sonu ile XVI. yüzyılın başından itibaren gerçekleşen büyük coğrafi keşifler Avrupa'ya zenginlik ve yeni deney alanları kazandırdı. Floransa, Venedik, Portekiz, Hollanda ve İngiltere gibi küçük kent-devletlerinde ya da metropollerde doğmuş olan Rönesans kültürü de Kuzey Avrupa kentlerine kadar genişledi.[19] Ayrıca, Avrupa insanının din alanındaki düşüncelerinde ortaya çıkan değişiklikler (Dinî Reform), daha sonraki yüzyılların siyasî tarihi üzerinde çok önemli etkide bulundu. Amaçları, tahta bağlı ulusal kiliselerin kurulması olan İngiltere, İskoçya, İsveç, Norveç, Danimarka, Kuzey Almanya ve Bohemya monarkları Roma Kilisesi'nden ayrılarak, dini denetimleri altına aldılar. İngiltere'de Anglikan Kilisesi, Almanya'da ise Martin Luther'in (ö.1546) önderliğinde Protestanlık ortaya çıktı. Bu gelişmeler karşısında Kutsal Roma-Germen İmparatoru olan ve Habsburglar'dan gelen Şarlken doğal olarak Katolik kaldı. Çünkü, Kutsal İmparatorluğun ancak Katolik dünyasında bir anlamı kalmıştı. Bu hareketlerin önemli siyasî sonuçları oldu. Almanya'da bir grup Protestan prens ve kent-devletleri aralarında bir birlik kurarak, Katolik Kutsal Roma İmparatoru'na karşı savaşmaya başladılar. Fransa Kralı I.François bile, iyi bir Katolik olmasına rağmen, bu Protestan birliğini destekledi.

Siyasî çıkarlar, dinî çıkarların üstüne çıkmıştı. I.François, Habsburgların "evrensel monarşisi"ne karşı Avrupa güç dengesini sağlamak için, Protestan Alman prenslikleriyle ve hatta Müslüman Osmanlı devletiyle ittifaklar kurmaktan çekinmeyecektir.

Dış politikasını, ister dinî olsun, ister siyasî, Almanya'nın bölünmüşlüğünün sürdürülmesi üzerine kurmuş olan Katolik Fransa'nın desteğiyle Protestan Alman prensleri, İmparator Şarlken ve Katolik kalan prensliklere karşı 1546 yılında başlattıkları savaşı, 1555 yılında zaferle bitirdiler. Aynı tarihli Augsburg Barışı ise Protestanlık davasının başarısını simgelemektedir.

[17] Charrière, a.g.e., c.I, s.CXXX-CXXXV, 1-110; Soysal, a.g.e., s.5
[18] Soysal, a.g.e., s.5; İnalcık, a.g.e., s.151
[19] Oral Sander, *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*, Ankara 2011, s.83; Ternon, a.g.e., s.31

Avrupa kıtasında bu mücadeleler devam ederken, Rönesans ile Reformasyon arasındaki karşılıklı etkileşim, Avrupa insanının yaratıcılık potansiyelini artırmış, kısaca Avrupa'nın entelektüel ve manevi enerjisini yükseltmiştir.[20]

Aynı zamanda büyük coğrafî keşiflerin Avrupa'nın gelişim sürecinde önemli etkileri görülmüştür. Aslında Avrupalıları denizaşırı keşifler düşüncesine daha XI. yüzyılda Haçlı Seferleri alıştırmıştı. Portekiz ve İspanyollar, yüzyıllardan beri Müslüman dünya ile mücadeleye girmişlerdi ve şimdi daha da ileriye gitmeye hazırdılar. Avrupa artık militan, iyi örgütlenmiş, silahlanmış ve saldırgandı. Ayrıca iyi eğitilmişlerdi. Matbaanın kurulmasından sonra yeryüzü hakkında bilgiye ve global bir bakış açısına sahip olmuşlardı. Avrupa büyük bir imparatorluk değildi, fakat Avrupa'da özellikle Portekiz, İspanya, Fransa ve İngiltere monarşileri, yönettikleri halkın güçlü siyasî bağlılığını elde etmişlerdi.[21]

Yeni Dünya'nın keşfi ve kara ulaşımı yerine deniz ulaşımı döneminin başlamasıyla Avrupa kıtası, Amerika, Afrika ve Asya'nın erişebildiği bir "dünya merkezi" haline dönüşmüştü.[22] Osmanlı İmparatorluğu ise, XVI. yüzyılda Avrupalı donanmaların tek başlarına savaşmayı göze alamadıkları bir deniz gücü haline gelmişti.[23] Söz konusu yüzyılda Avrupa'da dört devlet; Kanûni Sultan Süleyman idaresindeki Osmanlı İmparatorluğu, Habsburg hanedanına mensup Şarlken'in Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, I.François yönetimindeki Fransa krallığı ve VIII.Henry'in idaresindeki İngiltere krallığı güçlerini artırıp, egemenlik alanlarını genişletmek ve dünyaya hâkim olmak için birbirleriyle kıyasıya mücadele içindeydiler.[24] Bütün bunlara rağmen unutulmaması gereken bir husus ise; Kanunî Sultan Süleyman'ın dinin hayata hâkim olduğu bir devirde yaşamasıdır. XVI. yüzyılda hem Doğu, hem Batı'da her söz ve işin din yahut Allah adına yapılması bir âdet olmuştu. Ne hükümdarlar, ne devlet adamları, ne müellif ve şairler ve ne de tarihçiler, dinlerin nüfuzundan henüz kurtulamamışlardır.[25]

4. Şarlken'in İmparator Seçilmesi (1519) ve I.François ile Mücadelesi

Osmanlı Padişahı Kanunî Sultan Süleyman, "Eğer Şarlken bizimle musalaha ederse yalnız o vakit imparator olacaktır; zira Fransa'ya, İngiltere krallarına, Papa'ya, Protestanlara biz onu o sıfatla tanıtacağız" demekteydi.[26] Fakat imparator olmak için I.François ile Şarlken kıyasıya bir mücadeleye girişmişlerdi.

1515 yılında tahta çıkan I.François kendisinden önceki krallar gibi Milano üzerinde veraset iddiasında bulunuyordu. Milano'yu istila için Lyon'da büyük bir ordu topladı. Alpler'i aşan Fransızlar 1516'da Milano'ya girdiler (Marignan zaferi).[27]

Fransızların müttefiki Venedikliler de bu zaferden paylarını almıştı. Durumun ciddi olduğunu fark eden Papa X.Leon, siyasetini birdenbire değiştirerek Fransızları tebrik etmeye koştu. Papa, Bologna'ya giderek Kralı kabul etti ve Fransız Kilisesi ile Papalık arasındaki ilişkileri düzenleyen Concordato'yu imzaladı. Papa eski müttefiki İspanya kralına yazdığı mektupta, Fransa kralını Türklere karşı sefere hazırlanan bir Haçlı kahramanı gibi tanımlıyor, bütün eski müttefiklerini Türklere karşı onunla birleşmeye çağırıyordu. Papa, eski müttefiklerinden ayrılmıştı. Bu sefer İmparator Maximilien harekete geçti ve Fransızları Milano'dan atmaya çalıştı.

[20] Sander, a.g.e., s.86-87
[21] Sander, a.g.e., s.88-89
[22] Sander, a.g.e., s.92
[23] İdris Bostan, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, İstanbul 2007, s.13-31
[24] Ternon, a.g.e., s. 48, Fernand Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerrannéen à l'époque de Philippe II,* c.II, s.16; Djuvara, a.g.e., s.57
[25] Asrar, a.g.e., s.56
[26] Hammer, a.g.e., c.V, s.137
[27] İnalcık, a.g.e., s.152; Lavisse, a.g.e., c.V/1, s.117

Bu sırada Aragon kralı Katolik Ferdinand'ın ölümü (1516) bütün anlaşmazlıkların çözümü için elverişli bir durum meydana getirdi. Ferdinand ölürken Flandre Meclisi'nin arzusu üzerine torunu Şarlken'i sahibi olduğu bütün ülkelerin vârisi göstermişti. Fransız politikası, Maximilien'e karşı koyması için Şarlken'e iyi davrandı. Noyon'da yeni kral ile bir antlaşma imzalandı (16 Ağustos 1516). Bu antlaşmaya göre İspanya kralı ve İmparator, Milano'yu Fransa'ya, Fransa kralı da Napoli Krallığı'nı İspanya'ya bırakıyordu. Aynı antlaşmaya göre yeni İspanya kralı, Fransa kralının kızı Louise ile evlenecek ve Napoli'yi onun çeyizi olarak alacaktı. İtalya dış devletler arasında paylaşılmıştı. Bu antlaşma esnasında Avrupa'nın üç büyük hükümdarı özellikle Türklere karşı yapılacak seferden söz etmişlerdir.[28]

I.François parlak Marignan zaferi ile Hıristiyan dünyasının en kuvvetli hükümdarı olarak görünüyordu. O, Türklere karşı bütün Avrupa kuvvetlerinin başına geçerek imparator olmayı hayal ediyordu. Hatta üç yıl içinde Türkleri İstanbul'dan ve Avrupa'dan kovacağını ilan etmekteydi. Fakat öbür taraftan Şarlken de aynı şeyi düşünüyordu. O, büyük bir mirasa konarak Avrupa'nın en kuvvetli hükümdarı haline gelmişti: Büyükannesi Marie de Bourgogne tarafından Pays-Bas (bugünkü Belçika ve Hollanda) ve Fransa'nın doğusunda Bourgogne dukalarına ait olan Franche-Comté Kontluğu'nu, annesi Jeanne tarafından Kastilya tacını ve Amerikan kolonilerini, büyükbabası Katolik Ferdinand tarafından Aragon Krallığı ve onun İtalya'daki ülkelerini miras almıştı. İmparator Maximilien dedesi olduğundan Avusturya'yı da alıyordu. 1519'da Maximilien'in ölümü üzerine aynı zamanda imparatorluk için adaylığını koymuştu.

Karşılıklı evlilikler sonucunda Habsburglar, İspanya'ya yerleşmiş ve bu ülke dünya egemenliğine aday büyük bir imparatorluk haline gelivermişti. Şarlken, Bourgogne ve Kastilya'dan sonra Aragon'a da sahip olmuştu. Onun şahsında bu iki İspanyol Krallığı artık tek bir krallıkta birleşiyordu. Fakat Şarlken, İspanyollara yabancı bir kral gibi geliyordu. Çünkü İspanyolca bilmiyor, yalnız Fransızca, biraz da Flamanca biliyordu.

Şarlken, Hollanda'da yetiştiği için kendisini öncelikle Bourgogne dukalarının mirasçısı gibi hissediyor ve onların mirasını Fransa kralından tamamıyla kurtarmayı düşünüyordu. Öte yandan imparatorluk seçimi mücadelesi daha Maximilien hayattayken 1517'de başlamıştı. Maximilien Alman milletine yaptığı bir duyuru ile kendi sağlığında torunu Şarlken'i "Romalılar Kralı", yani imparator adayı ilan etmek istedi. Onu tam bir Alman olarak sunuyor, Türklere karşı onun Almanya'yı savunacağını ve yemin ettiği Haçlı seferini onun gerçekleştireceğine inanıyordu. Halbuki I.François da buna karşı imparatorluk tacı için propagandaya girişmişti. Charlemagne'dan sonra Kudüs'ü Türklerin elinden alacak tek kral olduğunu ilan ediyordu. Türklere karşı Haçlı tasarısı, imparatorluk tacı için başlıca propaganda konusu idi. Başta İngiltere kralı olmak üzere başka adaylar da vardı. Fakat seçim Şarlken ile I.François arasında mücadeleye sahne oldu.

İmparatorluk seçiminde Alman tarihçilerine göre Alman elektörlerin oylarını Şarlken'e vermeleri, I.François gibi yabancı bir hükümdarın idaresi altına girmemek gibi millî bir düşünceyle olmuştur. Fransız tarihçileri ise, bu seçimin, elektörlere söz verilen paralar sonucunda rüşvet ile ve seçim sırasında Frankfurt şehri yakınına gelen bir ordunun baskısı altında yapıldığını ifade etmektedirler. Gerçekten, her iki taraf da elektörleri kendi safına çekmek için rüşvet kullanmışlardır. Fransa kralı bu bakımdan daha uygun durumdaydı, zengindi. Buna karşılık Şarlken büyük banker ailesinin, Fuggerler'in yardımını temin etmiş ve seçimden sonra ödenmek üzere bunların imzası ile birçok senet vermişti.

Avrupa tarihinin geleceğini belirleyecek seçim işte bu koşulların etkisiyle yapıldı ve Şarlken imparator seçildi (23 Haziran 1519). Seçimde Mayans elektörünün sözleri seçimler

[28] İnalcık, a.g.e., s.153; Djuvara, a.g.e., s.62

üzerinde büyük etki yaptı. O, Şarlken'i Türklere karşı direnebilecek tek kuvvetli Alman hükümdarı olarak gösteriyordu ve I.François'nın Almanya'da, Fransa'da olduğu gibi baskıcı bir yönetim kuracağını öne sürüyordu. Bir Fransız tarihçisinin dediği gibi, "Türk istilası korkusu ve Alman prenslerinin özerklik arzuları" Şarlken'in seçiminde asıl rolü oynamıştır. Şarlken, Türklere karşı giriştiği savaşlarda bu ümidi doğrulamıştır. [29]

Şarlken'in imparator seçilmesi Fransa için kötü sonuçlara yol açmıştı. Fransa, en büyük rakibi tarafından sarılmış durumdaydı. Fransa'nın, İtalya savaşlarının birinci aşamasında düşmanı olan iki büyük kuvvet, yani İspanya ve Avusturya, şimdi bir elde toplanmış, üstelik Şarlken, Bourbon dukalarının vârisi sıfatıyla Fransa'dan çekinmeden toprak talebinde bulunuyor ve imparator olarak bütün Avrupa'da egemenlik kurup Fransa kralını ikinci derecede bir hükümdar konumuna indirmek istiyordu. Böylece Şarlken'in imparator seçilmesiyle Fransa için yepyeni bir durum doğmuş oldu.

Artık İtalya'da Milano ve Napoli'yi elde tutmak değil, Fransız krallığının varlığını korumak söz konusuydu. Mücadele er geç patlak verecekti. İki taraf da bunu bildiği için, durumlarını kuvvetlendirmek üzere derhal siyasî faaliyete geçtiler. Bu tarihte Avrupa siyaset sahnesinde, her iki tarafın da kendine doğru çekmeye çalıştığı önemli bir kuvvet olarak İngiltere vardı. Şarlken, imparatorluk tacını giymek için İspanya'dan Almanya'ya denizden geçerken İngiltere'de, Dover'da İngiliz kralı ile görüşme yaptı. 1520 Yazında İngiliz kralı VIII.Henry, Şarlken ile gizlice anlaşmıştı. Bunda, Şarlken'in İngiliz bakanı Kardinal Wolsey'e papalık sözü vermesinin etkili olduğu belirtilmiştir.[30]

Fransa Kralı I.François, imparatora karşı ilk önce İspanya'da Navarre kralı ile Ren üzerinde de bir Alman prensini ayaklandırdı. Fakat bunların hakkından gelen Şarlken, Fransız sınırlarına dayandı. Artık savaş başlamış oluyordu. Şarlken şöyle diyordu: "Kısa bir zamanda ya ben zavallı imparator olacağım yahut François zavallı bir kral olacaktır". Şarlken'in bir ordusu Fransa'nın kuzeyinde saldırırken, başka bir ordusu Milano'dan Fransızları çıkarmayı başardı (Bicoque yenilgisi, 1522*).* Bu sırada İngilizlerin Şarlken ile açıkça birleşerek Fransa'ya karşı cephe alması, öbür taraftan Bourbon Dukasının düşman ile gizlice anlaşması, Fransa için durumu son derece çetin bir hale getirmişti. Bourbon dukası, Fransa'nın en son kudretli federal prensliğini elinde tutuyordu. O, kral tarafından layık olduğu derecede ödüllendirilmediği düşüncesindeydi. Özellikle, dukalığın gerçek vârisi olan karısı ölünce dukalık arazisi krallığa geçecekti. I.François'nın kendisine karşı güvensizliği ve kendisini parlamentonun önüne çıkarması üzerine, duka Şarlken ile birleşmeye karar verdi. Kralın etkisizleştirilmesiyle Fransa'nın parçalanması üzerine görüşmelere girişti. İngiliz kralı VIII.Henry, Fransa kralı tacını alacaktı. Bourbon dukası ise, Fransa'nın doğusunda ve güneyinde Arles Krallığı'nı elde edecekti. Fakat komployu kralın haber alması üzerine Duka kurtuluşu kaçmakta buldu.[31]

Fransa her taraftan istilaya uğradı: İngilizler, kuzey Fransa'ya Picardie'den girerek ileri kuvvetleri Paris'in 10-15 mil yakınlarına kadar gönderdiler. Pireneler üzerinden de İspanyol kuvvetleri harekete geçti. Kuzey İtalya'dan tamamıyla kovulan Fransızlar Alpler yolu üzerinden istilaya açıldıklarını gördüler. Asıl büyük kuvvet buradan, Bourbon dukasının idaresine geçti. Onun yanında bulunan imparatorun ordusu, Provence eyaletini aştıktan sonra Marsilya'yı kuşattı. Bourbon dukası, buradaki Fransız halkın kendisine yardım edeceğini sanmıştı. Fakat Marsilya şiddetli bir direniş gösterdiği gibi geri çekilen imparatorluk ordusunu, Provence köylüleri geriden vurmaya başladılar. Bozguna uğrayan bu ordunun arkasından I.François, hazırladığı başka bir ordu

[29] İnalcık, a.g.e., s.155; Garnier, a.g.e., s.11-13; Pinon, a.g.e., s.47; Lavisse, a.g.e., c.V/2, s.4; Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane,* s.322
[30] İnalcık, a.g.e., s.197; J.Pirenne, a.g.e., c.I, s.477-478
[31] İnalcık, a.g.e., s.198

ile Kuzey İtalya'ya girdi. Yeni Papa VII.Clement, Floransa'yı I.François'nın himayesine verdi. Venedik, Fransız kralı ile birleşti. I.François şimdilik durumu kurtarmış görünüyordu. Milano, kapılarını tekrar ona açtı. İmparatorun kuvvetleri, Milano Dukalığı'nın doğusunda yer alan kalelere çekilmişti.[32]

5. Pavia Savaşı, I.François'nın Esir Düşmesi ve Fransızların Türklerden İlk Yardım Talebi (1525)

Şarlken ile mücadelesini sürdüren I.François, Pavia (Pavie) üzerine yürüyerek buradaki kaleyi kuşattı. Ordusu, dört ay boyunca şiddetli bir direniş ile karşılaştı. Şiddetli bir savaş sonunda kralın kendisi de çarpışarak esir düştü (24 Şubat 1525), Madrid'e sevk edilip "Alcazar (al-Kasr)" şatosuna kapatıldı. I.François bu felaketi annesine yazdığı bir mektupta şöyle özetlemekteydi: "Her şey gitti, yalnız onurum ve hayatım kurtulmuştur". Fransa, yas ve üzüntüye boğuldu. Ardından I.François'nın annesi Louise de Savoie, nâib olarak krallığın başına geçti.[33]

I.François, Madrid'de mahpus yatarken annesi Louise, Fransa'ya her taraftan müttefikler aramaktaydı. Çok geçmeden İngiliz kralını ve Osmanlı sultanını müttefik yapmayı başardı. İngiliz kralı VIII.Henry Pavia zaferini, müttefikinin bir zaferi olarak Londra'da kutlarken, öbür taraftan Fransız elçileri ile görüşmelerde bulunuyordu. Şarlken'in ezici üstünlüğü ileride İngiltere krallığı için de tehlike olabilirdi. VIII.Henry, Avrupa kıtasında tam egemenliği eline geçiren üstün bir hükümdarın meydana çıkmaması düşüncesiyle kurulan "İngiliz Denge Siyaseti"ni ilk kez uyguladı. İngiltere, kuvvetlenen Şarlken'i terk ederek zayıfın tarafına geçti. "Kimi savunursam o hâkimdir" sözüne uygun hareket ediyordu. Bu "Denge Siyaseti", İngiltere'ye Avrupa politikasında büyük bir önem kazandırıyordu.[34]

I.François, daha hapiste iken, Kraliyet Naibi olan annesi Louise de Savoie, Chancelier Duprat'nın[35] telkinlerine uyarak, diğer bazı Avrupa hükümdarları arasında Kanunî Sultan Süleyman nezdine de bir elçi gönderdi. Elçi, Padişah'tan I.François ile ittifak edip, Şarlken'in Avrupa'da iki taraf için de tehlike arzeden hâkimiyetini kırmasını temine memurdu.

Comte Jean Franjipani'den önce İstanbul'a gönderilen ve ismi meçhul kalan bu Fransız elçisi ile maiyetinin Bosna Paşası tarafından öldürüldüğü[36] yolunda iddialar mevcut olduğu gibi, gizli tutulmasına rağmen değerli hediyelerle gelen bu elçiyi Bosna Sancağı hududunda maiyetiyle birlikte Nemçelilerin öldürdüklerini söyleyenler de vardır.[37] Ancak elçinin beraberinde getirdiği mektup ile pek kıymetli bir yakut yüzük bulunarak İstanbul'a yollanmış ve bu yüzüğü sonradan Vezir-i âzam İbrahim Paşa altmış bin dukaya almıştır.[38] Bununla birlikte Osmanlı Padişahına hitaben yazılan mektup İstanbul'a gelmişti. Louise de Savoie bu mektubunda, gayet acıklı bir ifade ile, esir edilen oğlunun çok fena muamele gördüğünü söyleyerek, hapisten kurtarılması için "Büyük İmparator" Kanunî Süleyman'dan yardım rica ediyordu. Kanunî hem teessür, hem de, Fransızların bu müracaatını bir büyüğe "iltica", "sığınma" veya "dehalet- korunma" sayarak gurur duymaktaydı.[39]

---

[32] İnalcık, a.g.e., s.200

[33] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.502; M.Tayyib Gökbilgin, *Kanuni Sultan Süleyman*, İstanbul 1992, s.30-34; Ziya Kazıcı, "*Osmanlı Devleti ve Medeniyeti",* Siyasi-Dinî-Kültürel-Sosyal İslam Tarihi, İstanbul 1995, c.XI, s.275-276; Garnier, a.g.e., s.13; De Saint-Priest, a.g.e., s.30; De Testa, a.g.e., c.I, s.3; Lavisse, a.g.e., c.V/2, s.32,37; İgnace Dalle, *Un Européen chez les Turcs Auger Ghiselin de Busbecq (1521-1591)*, Paris 2008, s.20; Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.323

[34] İnalcık, a.g.e., s.200

[35] Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.324

[36] Garnier, a.g.e., s.14

[37] Hayrullah Efendi, *Devlet-i Osmaniye Tarihi*, c.XI, s.229

[38] Hammer, c.V, s.137; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.503.

[39] Soysal, a.g.e., s.6

Aslında Pavia zaferi ve Fransa kralı I.François'yı esir alması Şarlken'i birden bire Avrupa'da en hâkim mevkie çıkarmıştı. Şarlken'in bu üstünlüğüne karşı Alman ve İtalya'daki prensler ses çıkaracak durumda değillerdi. Bu durumda Şalken'in I.François'ya galebesiyle bozulmuş olan Avrupa dengesinin yeniden tesisi için Osmanlıların Avrupa işlerine müdahaleleri zaruri görülmüştü.[40]

Yönetiminin başlangıcında seleflerine göre daha ateşli bir Türk muhalifi olan I.François büyük bir değişiklikle muhalifi olan Kanunî ile ittifak kuruyordu. Bu ittifak daha sonraları kırılmalar, krizler yaşamış olsa da asla kopmadı ve Fransız diplomasisinde Avrupalı güçler arasındaki dengeyi kurmada en önemli bir etmen olarak kendini gösterdi. Bu ittifakla, (dostluk değil) Fransa'nın İslâm ile olan ilişkisi hangi noktaya kadar değişim gösterdi, Fransa düşmanının safına mı geçti, yoksa Şarlken'in rakibi I.François'yı suçlaması gibi Hıristiyanlığı rencide mi etti? gibi sorulara cevap aranıyordu.[41]

Gerçekte reealist politikalar iki tarafı birbirine yaklaştırmıştı. Özellikle Fransa düşmanlarına karşı Osmanlıyı denge unsuru olarak görmeye başlamıştı. Gerçekten I.François, Şarlken'e karşı mücadelesinde önce Avrupa'daki Hıristiyan devletlerle ittifak kurmayı denemişti. Polonya ve Macaristan'a gönderdiği elçilerden olumlu sonuç alamamıştı.

Kanunî ise, Şarlken'e karşı Fransa'yı himaye kararı almıştı. Bu vesileyle Avrupa'yı ortadan ikiye bölme imkânını elde edecek ve Türk hâkimiyetini bütün cihana göstermiş olacaktı. Nitekim I.François hapisten kurtularak Fransız tahtına yeniden oturdu. Kanunî'nin 1532 Alman seferinde Şarlken mağlup oldu. Ancak, Osmanlı'nın Avrupa'nın dâhili meselelerine bu derece nüfuz etmesi karşısında Avusturya da Osmanlı ile mücadele içinde olan Safevî İran'la yakınlaşmayı uygun gördü. XVI. yüzyılda Kanunî'nin saltanatından itibaren Osmanlı Devleti Avrupa'ya dışarıdan savaş açan bir devlet ötesine giderek Avrupa iç işlerine müdahale eden bir güç haline geldi.[42]

6. İstanbul'a Gelen İlk Fransız Elçisi Comte De Jean Frangipani (1515) ve Türklerin Mohaç Zaferi (1526)

1515 Aralık ayında, hâlâ hapiste bulunan I.François'nın Kanunî'ye yazdığı bir mektubu taşıyan Macar asıllı Comte Jean Frangipani Fransız elçisi olarak İstanbul'a geldi. Adeta yalvaran bir ifade ile kaleme alınmış olan ve Fransız tarihçilerince çok mütevazi (très humble) diye vasıflandırılan bu mektubunda I.François, Sultan Süleyman'dan Şarlken'e karşı Macaristan üzerine yürüyerek onu mağlup etmesini ve kendisini böylece müşkülden kurtarmasını rica ediyordu. Frangipani'nin bu elçiliği mutaassıp Hıristiyan âleminden gizlenmişti.[43] Ayrıca elçi, Padişah'a, Şarlken'in Avrupa'da artan nüfuzuna iki devletin birlikte karşı koyması gereğinden bahsetmişti. Kanunî, büyük ve parlak bir merasimle kabul ettiği bu ilk Fransız elçisine, merak etmemelerini, istediklerini yapacağını söylemiş ve 15 Şubat 1526 tarihinde I.François'ya yazdığı dostça, fakat azametli cevapta, onu teselli ederek, "gönlünü hoş tutmasını" ifade ve elçiye şifahen yaptığı vaatleri yerine getireceğini teyit etmişti. Frangipani, senenin ortalarına doğru Fransa'ya dönmüştü. Türk Fransız manevî dostluğunun temelini atan bu ilk görüşme, Müslüman-Türklere karşı Haçlı Seferi teşebbüslerine büyük bir darbe indirmiştir.[44]

Hayrullah Efendi Tarihi'nin kaydına göre;[45] I.François'nın annesiyle kendisi tarafından Kanunî'ye gönderilmiş olan iki mektup tercümesi vardır; bu mektubun birincisinde valide Kraliçe,

[40] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.504; Pinon, a.g.e., s.38-39,61
[41] Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.321
[42] İpşirli, a.g.e., s.20
[43] Asrar, a.g.e., s.63; Soysal, a.g.e., s.6; André Clot, *Soliman le Magnifique*, Fayard, 1983, s.172; İ.Dalle, a.g.e., s.102
[44] Soysal, a.g.e., s.6
[45] Hayrullah Efendi, a.g.e., c.XI, s.229

oğlunun esaret ve hapsinden bahs ile "…İspanya Kralı Şarlken oğlum Fransuva'yı (I.François) Pavie muharebesinde tutup haps eyledi ve şimdiye kadar oğlumun halâsını Şarl'ın insaniyetine bırakmış idim, hâlbuki me'mulümüz olan insaniyeti icra etmedikten başka oğlumun hakkında hakaret dahi etmektedir; imdi âlemin musaddakı olan azamet ve şanınız ile oğlumu, düşmanımızın pençe-i kahrından halâs ile ibrâz-ı übbehet (büyüklük gösterme) buyurmanızı bilhassa zâtı şahanenizden niyaz ederim" demektedir.

I.François'nın mektubunda ise: "…Dünyanın cihât-ı ma'muresinden birçok ülke ve bilâdın (memleket) hâkim ve padişahı ve bil cümle mazlumların dâd-hâh-ı (adalet isteyen) olan sultan-ı muazzam ve hakan-ı mufahham (itibarlı) hazretlerine arz ma fi'l-bal (isteği) budur ki; Macaristan kralı birinci Ferdinand'ın üzerine hücum ittiğinizde biz dahi himmet ve inayetinizle hapisten halâs olup İspanya kralı Şarlken'in üzerine hücum idup öcümüzü merkumdan alırız ve siz ki şehinşah celilü'-şân'sınız mumai ileyhin hakkından gelmeye inayet buyurulduğu halde bundan böyle bend-i ni'met-nişânınız olduğumuza iştibah buyurulmaya…" Bu mektupları getiren Jean Frangipani'ye bir takım hediyeler ihsan olundu. Bu ana kadar yabancı elçilere böylesine, bu mertebede bir iltifat gösterilmemişti.[46] Valide Kraliçenin bu mektubu aynı mealde olarak Hammer Tarihi'nde de zikredilmektedir.[47]

Fransa Kralı I.François esaretten kurtulur kurtulmaz, 1526 Nisan'ında Kanunî'ye bir mektupla teşekkür etmiştir.[48] Henüz iki taraf arasında yazılı bir anlaşma yoktur. Hatta Frangipani resmen Elçi sıfatını bile almamış, bilâkis vazifesi mutaassıp Hıristiyan âleminden gizlenmiştir. Bu sıralarda Kanunî, Macaristan'a yeni bir sefer-i hümâyun hazırladı. Esasen Belgrad'ın fethi ile neticelenen 1521 ilk Macar seferinden sonra Macar kralı II.Louis (Layoş) ile henüz barış yapılmamıştı. Üstelik Louis, Eflâk ve Boğdan'da Türkler aleyhinde tahrikâtta bulunuyordu. Kendisi Şarlken'in kız kardeşi ile evli olduğundan onun nüfuzuna tâbi idi. Dolayısıyla Kanunî'nin, aslında Türk menfaatlerine de uygun düşecek olan bu seferi, Fransa kralının talebi üzerine çabuklaştırılmış olması pek muhtemeldir. Nitekim sefer yapıldı ve 26 Ağustos 1526'da Mohaç Zaferi[49] kazanıldı. Padişah 11 Eylül'de Budin'e girmiş, Macaristan feth olunmuş, Kral Louis de vâris bırakmadan bu arada ölmüştür.

Macarlar, Ferdinand'ın hükümdarlığını kabul etmeyerek Türk himayesi altında Jan Zapolya'yı kral seçmişlerdi; Türkler, Avusturya'nın ta kalbine kadar gelmişler, Avusturya'yı tam göğsünden vurmaya hazırlanıyorlardı. Bu değişiklikler, Şarlken'in üstün durumunu sarsmıştı. Osmanlılar, İmparatorun karşısına büyük bir rakip olarak çıkmış bulunuyordu[50].

Artık İmparator Şarlken'in doğuda endişeleri artmış olduğundan, Fransa Kralı I.François, biraz nefes almıştı. Fakat bu yeni Türk hamlesi de Avrupa'da büyük bir heyecan meydana getirmiş, Fransa Kralı I.François Avrupa'da Hıristiyanlığa ihanetle suçlandırılmaya başlanmıştı. I.François da kendisini bu Türk istilası ile ilgisiz göstermek maksadıyla geniş bir diplomasi faaliyetine geçmiş; hatta bu sırada Papalık, İngiltere ve Venedik'in Fransa'ya yaklaşmasından kuvvet alarak, Türklerle ilişkisini inkâra kadar gitmiştir.[51]

---

[46] Hayrullah Efendi, a.g.e., c.XI, s.230
[47] Hammer, c.V, s.134; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.503
[48] Charrière, c.I, s.119-120; Testa (Baron de), *Recueil des Traités de la Porte Otomane*, c.I, Paris 1864, s.3,6
[49] Lütfi Paşa, a.g.e., s.319,325,329; Kemal Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman* (X Defter), s.191-232; Feridun Bey, Münşeât, c.I, s.546-551; Hammer, c.V, s.3-68; Gökbilgin, a.g.e., s.31-43; Garnier, a.g.e., s.12-14; Ternon, a.g.e., s.47; Kunt, a.g.e., s.120; Müneccimbaşı, a.g.e., c.II, s.523-524; Peçevi, a.g.e., c.I, s.66,76; Kazıcı, a.g.e., s.275-283; Asrar, a.g.e., s.64; İ.Dalle, a.g.e., s.95
[50] İnalcık, a.g.e., s.201
[51] Soysal, a.g.e., s.7

Şarlken ise Mohaç mağlubiyetinin Fransa kralının tahriki neticesinde vukua geldiğini tahmin ile Hıristiyan bir kralın müşrik olan Türklerle ittifakından bahisle mutaassıp Katolik âlemini I.François aleyhine hareket ettirmeye çalışıyordu. Bu propagandadan çok korkarak Türklerle ittifakını saklamaya mecbur olan Fransa kralı, bütün bu felaketlerin müsebbibinin Şarlken olduğunu söyledikten sonra; "Eğer İmparator arzu etseydi, Türkleri geri püskürtürdük" diye aleyhine yapılan propagandalara mukabele ediyordu.[52]

7. Kanunî Sultan Süleyman'ın I. François'ya Gönderdiği Mektup

Kanunî, I.François'ya gönderdiği Ocak 1526 (932 Rebiulâhır) tarihli mektubunda; "…Ben ki; Sultanlar Sultanı, Hakanlar Hakanı, Hükümdarlara taç veren, ALLAH'ın yeryüzündeki gölgesi, Akdeniz'in ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Karaman'ın ve Rum'un ve Dulkadir Vilayeti'nin ve Diyarbakır'ın ve Kürdistan ve Azerbaycan'ın ve Şam'ın ve Halep'in ve Mısır'ın ve Mekke ve Medine'nin ve Kudüs'ün ve Bütün Arap diyarının ve Yemen'in ve daha nice memleketlerin ki, yüce atalarımızın ezici kuvvetleriyle fethettikleri ve benim dâhi ateş saçan zafer kılıcımla fetheylediğim nice diyarın Sultanı ve Padişahı Sultan Bayezid Han'ın torunu, Sultan Selim Han oğlu Sultan Süleyman Han'ım. Sen ki; Françe vilayetinin Kralı Fransuva'sın (Françeskosun- François). Hükümdarların sığındığı kapıma adamın Frankipan ile mektup gönderip, memleketinizin düşman istilâsına uğradığını, hâlen hapiste olduğunuzu bildirip, kurtulmanız hususunda bu taraftan yardım ve medet istida etmişsiniz (istemişsiniz).

Her ne ki demiş iseniz dünyayı idare eden tahtımızın ayaklarına arz olunmuştur. Her şeyden haberdar oldum. Padişahların mağlup olması ve hapsolması tuhaf değildir. Gönlünüzü hoş tutup, hatırınızı incitmeyiniz. Böyle bir durumda atalarımız düşmanları mağlup etmek ve ülkeler fethetmek için seferden geri kalmamışlardır. Biz dahi onların yolundan yürüyüp, her zaman memleketler ve kuvvetli kaleler fetheylemekteyiz. Gece gündüz daima atımız eyerlenmiş ve kılıcımız kuşanılmıştır. Allah hayırlar müyesser eyleyip meşiyyet ve irâdâtı neye müteallik olmuş ise vücuda gele. (Allah hayırlar versin ve iradesi neyse o olsun.) Bunun dışındaki vaziyet ve haberleri adamınızdan sorup öğrenesiniz. Böyle bilesiniz.[53]

Hâlbuki, I.François, zaman zaman Osmanlılara karşı ikiyüzlü bir siyaset izlemekten geri kalmadığı gibi Katolik âleminin tepkisinden çekiniyor, münasebetleri gizlice sürdürmeyi yeğliyordu.

8. Antoine de Rinçon'un İlk Elçiliği (1528) ve Birinci Viyana Kuşatması (1529)

I.François, hapisten çıkabilmek için Madrid'de İmparator Şarlken ile de bir barış antlaşmasının koşullarını görüşüyordu. Şarlken, dedesine ait olan Bourgogne'nın kendisine bırakılmasını şart koşuyordu ve bunda ısrarlı idi. I.François, buna razı olmaktansa esarette kalmayı tercih ettiğini söyledi, fakat bunun bir yararı olmadı. Bourgogne'nın teslim olması koşuluyla özgürlüğüne kavuşan ve Fransa'ya dönen (14 Ocak 1526) Kral, esaret halinde kabul ettiği Bourgogne'nın bırakılması koşulunu geçersiz saydı. Bourgogne'dan gelen temsilciler de imparatorluğun temsilcisi önünde eyaletlerinin Fransız tacından ayrılmaz olduğunu ifade ettiler. Zaten, Louise de Savoie, savaşı çıkarlar sağlayarak hazırlamış bulunuyordu. Fransa'nın

[52] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.505

[53] Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966, c.I, s.464-467; Joseph de Hammer, *Histoire de l'Empire ottoman,* trad. J.-J. Hellert, Parent-Desbarres,1836, t. V, p.151-152; Gilles Veinstein, *Une nouvelle toile de fond: l'avancée ottomane en Europe,* s.324

Kanuni'nin bir döneme damgasını vuran I.Fransuva'ya gönderdiği mektup, Paris'teki Fransa Milli Kütüphanesi'nin (BNF) en değerli eserleri arasındadır. Kütüphanenin el yazmaları bölümünde saklanan, 167,5 santim uzunluğunda ve 35 santim genişliğinde parşömen kağıda yazılan mektup, 15 satırdan oluşuyor. Altın süslemeli padişah tuğrasının yanı sıra mektupta yer yer altınla yazılan harfler de dikkati çekiyor. (http://www.sondakika.com/haber/haber-fransizlar-kanuni-nin-mektubuna-gozleri-gibi-4901118/

emellerinden korkmayan, fakat Şarlken'in çizmeleri altına düşen İtalya devletleri de Papa etrafında bir birlik oluşturdular. Fransa ile birlikte hareket ettiler ve İtalya'yı özgürlüğüne kavuşturmaya karar verdiler. 1526 yılında hemen bütün Avrupa, Şarlken'in ezici üstünlüğü önünde bir kurtuluş ümidi ile çırpınıyordu.[54]

Fransa kralı Pavia'daki esaretten sonra artık Şarlken'in karşısına doğrudan kendi ordusu ile çıkmaktan kaçınıyor ve gevşek davranıyordu. Daha doğrusu, diplomasi ile rakibine darbe vurmayı tercih ediyordu. Ferdinand rakibi Türklerin korumasında olan Macar kralı Zapolya ve Bohemya tacını arzulayan Bavyera dukası ile 20 yıllık bir ittifak yaptı. İtalya'da halk, Şarlken'in karşısındaydı. İtalyanlar, Fransa kralının müdahalesini beklemekte ve ona elçiler göndererek harekete geçmesini rica etmekteydiler, Fakat ne Şarlken, ne I.François savaşa girmekte acele etmiyorlardı.[55]

I.François, Şarlken ile imzalamak zorunda kaldığı 1526 Madrid Barışı gereğince, Türklere karşı bir savaşa katılmak taahhüdüne de girmişti. Fakat bu taahhüdün tam zıddına olarak 1527'den itibaren Şarlken ile yeniden harbe tutuşmuştur. Dolayısıyla Türklerden yardım görmeğe ihtiyacı vardı. Bunu temin etmeye 1528 yılında Antoine de Rinçon adında aslen İspanyol olan bir elçiyi memur etmişti.[56]

1522'den beri I.François'nın emrinde Şarlken'e karşı Polonya, Transilvanya ve Macaristan'a bir destek temini için müteaddit siyasî vazifeler gören Rinçon, Türklerin nezdinde de birçok teşebbüslerde bulundu.

I.François, muhtemelen, Rinçon ile Kanunî'ye yolladığı bir mektupta, Kudüs'te camiye dönüştürülen bir kilisenin Hıristiyanlara iadesini rica etmiştir. Sultan Süleyman cevabında, bu teklifi nazik bir ifade ile reddetmiştir. Kanunî 1528 tarihli mektubunda; …söz konusu kilisenin uzun zamandan beri cami olduğunu ve içinde ibadet edildiğini; dolayısıyla böyle bir değişimin dinî kabullere aykırı olduğunu; ayrıca Hıristiyanların kendilerine ait mabetlerinde istedikleri gibi ibadetlerini yapma özgürlüğüne sahip olduklarını…" belirtmiştir[57].

Bu dönemde büyük sıkıntılar içinde bulunan I.François'nın "Hıristiyanların himayesi" yolundaki bu alâkasının zahiri olması, asıl maksadının Türklerden askerî yardım ve Macaristan veraseti işinde manevî destek teminine yönelik olduğu muhtemeldir. Nitekim, Rinçon'un Padişah'tan Macaristan'a yeni bir sefer açılması vaadini elde ettiği anlaşılmaktadır.

Sultan Süleyman esasen yeni bir Macar seferi tasarlamaktadır. Çünkü Şarlken, Macar tahtına kardeşi Ferdinand'ı geçirmek isteyince Jan Zapolya'nın durumu güçleşmiş ve Macaristan bir iç harbe doğru sürüklenmiştir. Dolayısıyla Kanunî, 1529 yılı baharında Türk tarihinde "Gazay-ı Bec" denilen sefere başlamış ve Macaristan yeniden istila edilmiş ve Jan Zapolya Eylülde tahtına oturtulmuştu. Daha sonra Türk ordusu Avusturya topraklarına girip 27 Eylülde Viyana'nın muhasarasına başladığında Avrupa'da heyecan artmıştı. Macaristan'ın da ötesine geçen Türk tehlikesi karşısında Alman prensleri ister istemez İmparator Şarlken'in etrafında toplandı. Şüphesiz Fransa'nın yükü hafiflemişti. Fakat Viyana Kuşatması Şarlken'i Türklere karşı Hıristiyan dayanışmasının bayraktarlığı mevkiine getirmişti.1530 da ağır şartlar altında İmparator ile Cambrai barışını yapan I.François, İtalya'daki emellerinden bir defa daha vazgeçmeğe mecbur olmuştu[58].

---

[54] İnalcık, a.g.e., s.200; De Saint-Priest, a.g.e., s.31; De Testa, a.g.e., c.I, s.4

[55] İnalcık, a.g.e., s.201

[56] Soysal, a.g.e., s.7

[57] Charrière, a.g.e., c.I, s.129-132; De Testa, a.g.e., c.I, s.3; Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.338

[58] Soysal, a.g.e., s.7; Feridun Emecen, "*Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya Osmanlı Siyasi Tarihi*", Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, İstanbul 1994, c.I, s.35; Müneccimbaşı, a.g.e., c.II, s.530-534; Peçevi, a.g.e., c.I, s.100; Kazıcı, a.g.e., s.284-286; Hammer, c.V, s.87-94; Gökbilgin, a.g.e., s.53-57; Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-*

Cambrai Antlaşması'na göre Şarlken, Bourgogne'u istemekten vazgeçecek, fakat I.François da Milano ve İtalya'daki bütün savlarını terk edecekti. Fransız kralının İspanya'daki rehine iki oğlu iki milyon altın karşılığında ülkelerine gönderiliyor ve I.François, Şarlken'in kız kardeşi Eleanor ile evleniyordu. Şarlken, böylece İtalya'nın gerçek ve rakipsiz sahibi olarak bu ülkeye girdi. Artık buradaki, prensler ve devlet başkanları onun birer valisi durumundaydılar. Şarlken, Papa VII.Clement'in elinden Bologna'da İtalya krallık ve imparatorluk tacını giydi (Şubat 1530). Bu tören adeta onun Avrupa'nın sahibi, Hıristiyanlığın koruyucusu olan Roma İmparatoru sıfatını tasdik ediyordu. Fakat bu ihtişam ve görkemini tehdit eden biri Almanya'da Protestanlığın yayılması diğeri Osmanlıların Orta Avrupa'ya saldırmaları olmak üzere iki tehlikeyle karşı karşıyaydı.[59]

Macaristan seferleri, Viyana kuşatması, Avrupa'da Türklere karşı galeyana sebep olmuştu. Papa bir Haçlı Seferinden bahsediyor, Luther 1529'da Türkler aleyhine askerî nutkunu yayınlıyor ve Erasmus'da neşrettiği eserlerle Türkler aleyhine olan heyecanı körüklüyordu; bundan dolayı I.François bunun neticesinin kendi aleyhine yapacağı fena tesirden korkuyordu. Dolayısıyla İstanbul'a elçi yollamadığı gibi Osmanlılar aleyhine harp yapılmasını da kabul ediyordu, çünkü hasmı olan Şarlken Alman imparatorluğundan başka İtalya ve Sicilyateyn krallıkları tacını giyerek Papa ile de uyuştuğundan bu vaziyet karşısında I.François da Türklere karşı harp açmak isteyen Papa ile İmparator Şarlken'in tekliflerini kabule mecbur olmuştu. Fransa kralı İtalya'da bulunmak suretiyle Türklerle harp edeceğini söylüyor, Macaristan taraflarına asker göndermeği istemiyordu, Şarlken ise Fransızların İtalya'daki eski nüfuzlarını ve orada yerleşmek istediklerini bildiği için Fransa kralının teklifini kabul etmemişti. Tabii bu haller Osmanlı hükümeti tarafından bilinmekle beraber her hususta I.François'dan istifade için ona karşı ılımlı bir siyaset takip edilmekteydi.[60]

9. I.François'nın Yeniden Savaşa Atılması ve Antoine de Rinçon'un Kanunî'yi Alman Seferinden Vazgeçirmek İstemesi (1532)

I.François askeri üstünlüğünü kaybettiği için, şimdilik siyasî bakımdan durumunu kuvvetlendirmek ve bu suretle amacına ulaşmak istiyordu. Bu amacının merkezinde, daima Milano'yu fethetme düşüncesi vardı. O, İngiltere'nin de ittifakına önem vermekteydi. İngiliz kralı VIII.Henry ise, bu sırada siyasetini, karısından boşanma meselesi etrafında yoğunlaştırmıştı. Papa'nın bu boşanma olayına karşı cephe almasından korkuyordu. Onun için I.François ile birleşip Papa'yı zorlamak düşüncesindeydi. Gerçekten de iki hükümdar, 1532 Ekim'inde yaptıkları görüşmede, Türklere karşı sözde bir Haçlı seferi yapmak bahanesiyle ittifaklarını yenilediler. Bununla beraber, I.François bu dönemde, Papalığa yaklaşarak İtalya'da üstünlük kurma siyasetini güdüyordu. 1553 Ekim'inde I.François, Marsilya'da Papa ile buluştu. I.François, Papa'ya kendi krallığındaki heretikleri cezalandıracağına dair söz verdiyse de, Şarlken'e karşı Almanya'daki Protestanların daimi bir müttefiki olarak kaldı. Bu sırada İngiliz kralı VIII. Henry'nin Anne Boleyn ile evliliği ve Papa'ya boyun eğmemesi üzerine I.François ile araları açıldı. Papa'nın aforoz kararı üzerine VIII.Henry, hem Şarlken'den hem de I.François'dan uzaklaşarak bir müddet Avrupa siyasetinden elini eteğini çekti (1534).

I.François'nın Şarlken'e karşı önde gelen çıkarlarından biri, Almanya'da teşkilatlanmış olan ve Smalcalde İttifakı'nı kuran (1531) Protestan prensler oldu. 1532'de bu ittifaka Danimarka kralı da katılmıştı. I.François, VIII.Henry ve Macaristan'ın Türk himayesindeki kralı Zapolya, bu Protestan birliği ile beraber hareket ettiler. Fransa, başlangıçta Protestan prenslerine büyük malî yardımlarda bulundu.

1990), Ankara 1996, c.II, s.161-164; Asrar, a.g.e., s.65-67; Lavisse, a.g.e., c.V/2, s.52; Jean Sauvaget, *İslâm Dünyası Kısa Kronolojisi*, s.63

[59] İnalcık, a.g.e., s.202; Garnier, a.g.e., s.15,19

[60] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II,s.505; Djuvara, a.g.e., s.67

Şarlken'e gelince, hükümdarlığının ilk yıllarında İtalya'da egemenlik kurmaya çalışıp Almanya'yı terk ettiği gibi, şimdi de Avrupa'yı temsil eden imparator sıfatını göstermek için Türklere karşı bir Haçlı seferi hazırlıyordu. Öbür yandan Türklerin Akdeniz'de sürekli ilerleyerek bu denizde üstünlük kurmaları, hatta Tunus ve Cezayir'deki girişimleriyle Akdeniz'deki İspanyol deniz egemenliğini tehdit etmeleri Şarlken'i düşündürüyordu. İspanya'nın İtalya ile alışverişi bu deniz sayesinde oluyordu. Akdeniz'e Türkler hâkim olursa, İspanya'nın İtalya'daki hâkimiyeti gerileyebilir ve bundan da I.François yararlanabilirdi. Şu halde Akdeniz'de Osmanlı Türkleri ile mücadele etmek Şarlken için aynı zamanda hayati bir görevdi. Şarlken buna aynı zamanda dini bir renk, bir Haçlı seferi özelliği vererek Avrupa Hıristiyan dünyasında üstünlüğünü artırmak amacını güdüyordu.[61]

Akdeniz'de Osmanlılarla olan mücadelenin aşamalarına gelince, 1532'de Kanunî Almanya'ya karşı sefer yapıp Güns'ü aldığı zaman Şarlken'in amirali Andrea Doria Osmanlı kıyılarına saldırıyordu. Andrea Doria, Mora'da Koron'u alıp, Korent kıyılarını yağmaladı. Şarlken, Macaristan Ferdinand'a bırakılırsa, Koron'u geri vereceğini bildirdi (1533). Bunu kabul etmeyen Kanunî, Koron üzerine bir ordu gönderdi. Donanma yenildi, fakat Koron karadan ele geçirildi. Koron'un alınması sırasında Kanunî, Osmanlı donanmasının kumandasını Barbaros Hayreddin'e vermişti. Barbaros, Doria'yı yenerek 1534'te Tunus'u aldı.[62]

Şarlken, Tunus'u Türklerin elinden geri almak için 1535 Haziran'ında buraya saldırdı ve yerli hükümdarın ihaneti sebebiyle Barbaros yenildi. Tunus şehri teslim oldu. Şehir yağmalandı ve binlerce Müslüman öldürüldü[63]. Yapılan antlaşma gereği Şarlken, kıyıdaki kaleleri alıyor ve Tunus'u imparatorluğuna katıyordu. Bu başarı, Şarlken'in Avrupa'daki şan ve şöhretini son derece artırmıştı. Ama Fransızlar, bu durumdan hoşnut kalmamışlardı. Tam tersine I.François'nın etrafındaki bazı genç komutanlar, Şarlken'in Tunus'a gitmiş olmasından faydalanarak, I.François'yı tekrar harekete geçirdiler. Cambrai Barışı'ndan (1529) sonra geçen beş yıllık barış ve huzur dönemi, ülkeye bolluk getirmiş, krala askeri kuvvetlerini yeniden toparlama fırsatı vermişti. Ordu yeniden taze bir kuvvete kavuşmuştu.[64] Dolayısıyla I.François 1530'dan 1536 yılına kadar Şarlken ile barış içinde bulunmaktan istifade ederek Fransa'nın dış politikasına uygun düzenlemeler yapmaya çalışmıştı. Bu işe Alman prenslerinden başlamıştı. Alman Prensleri gerek Protestanlığın himayesi, gerek Avusturya hanedanının kendilerine tekaddümü sebepleriyle Fransa'ya yakınlık göstermişlerdi. Fransa ise, Alman birliğinden daima çekindiğinden bu prensleri ayrı ayrı kendine bağlamalıydı, böylece hem İmparator onlardan fiilen mahrum kalacak, hem de kendi emniyeti sağlanmış olacaktı. Fakat Türklerin Viyana'yı muhasarası Protestan Alman prenslerini Şarlken etrafında toplanmaya mecbur edince, bu durum I.François'yı telaşa düşürdü. Gerçi Fransızlar için Türk yardımı bir zaruretti. Çünkü dengeyi temin edecek kuvvette Avrupa'da başka bir devlet yoktu. Fakat bu yardım Orta Avrupa'da değil, İtalya'da ve Akdeniz'de olmalıydı. Zaten İmparator İtalya üzerinde daha zayıftı.

İşte bu siyasî düşüncelerle I.François elçi olarak Rinçon'u tekrar ve işi gizlemeden Türkler nezdine yolladı. Rinçon Fransa'nın davasını Kanunî'ye anlatacak ve onu Alman seferinden vazgeçirmeye çalışacaktı. Bundan başka, Türklerle her ihtimale karşı, teması kaybetmemek ve ilerisi için onlardan yeni yardım vaatleri elde etmek zarureti vardı. Birçok devlet Padişah nezdine resmen elçiler göndermişlerdi. Fransa gecikip arayı soğutmamalıydı.

[61] İnalcık, a.g.e., s.203
[62] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.373; Pinon, a.g.e., s.62; Ternon, a.g.e., s.48; Lütfi Paşa, a.g.e., s.344-345; Müneccimbaşı, a.g.e., c.II, s.540; Peçevi, a.g.e., c.I, s.119; Hammer, c.V, s.124-125; Kazıcı, a.g.e., c.XI, s.287-299; Lavisse, a.g.e., c.V/2, s.78
[63] Hammer, c.V, s.173-175
[64] İnalcık, a.g.e., s.204

Kanunî 1532 Temmuzunda Alman seferine giderken Belgrad'da Fransa elçisi Rinçon'u o zaman kadar hiçbir elçiye yapılmayan parlak bir merasimle kabul etti. Bu merasim, o sırada barış müzakereleri için Belgrad'a gelmiş bulunan Ferdinand'ın elçilik heyetinin gözleri önünde cereyan etti. Rinçon gerek Padişah'tan, gerek Sadrazam İbrahim Paşa'dan çok dostane muamele gördü. Fakat geç kalmıştı. Kanunî, artık bu kadar ilerledikten sonra, sefere devam lüzumunu Rinçon'a bildirmiş, geri dönmenin Şarlken'den korkmuş olduğu manasına alınabileceğini, esasen İmparatorun bunca fenalıklarının cezasını çekmesi gerektiğini ilave etmişti. Neticede, ordu yoluna devam etmiş ve Avusturya ile barış ancak 1533'de İstanbul'da akdedilebilmişti.[65]

10. Barbaros Hayreddin Paşa'nın Fransızlarla İlk İlişkileri (1532-1535) ve Piemonte'nin Fransızlar Tarafından İstilası

Barbaros Hayreddin Paşa,[66] Türk-Fransız dostluğu ve ittifakının sağlanmasında etkin rol oynayan büyük Türk denizcisiydi. Bilindiği üzere, korsanlıktan yetişen Barbaros, 1519'da Yavuz Sultan Selim'e bağlılığını arz edince, Padişah da onu Cezayir hâkimi olarak tanıdı. Böylece hutbenin Padişah adına okunduğu Cezayir, Osmanlı topraklarına katılmış oldu. Barbaros Hayreddin 1520-1529 yılları arasında İspanyollar'ın elinde bulunan küçük bir adanın dışında bütün yörenin hâkimi oldu. Cicelli'den sonra Kol (Colio) Limanı ile Bone ve Konstantin'i de ele geçirdi. Barbaros İtalya'dan sonra İspanya sahillerini de tehdide başladı. Çeşitli baskı ve zulümlere uğrayan Gırnata Müslümanları Barbaros'un şahsında büyük bir destek buldular. Yurtlarından ayrılmak zorunda kalan bu Müslümanlar (Moriscos) Türk gemileriyle Afrika sahillerine taşındılar.

Barbaros'un Akdeniz'de kendisine rakip olan denizci Andrea-Doria ile birçok mücadelesi, Türklere bu denizin mutlak hâkimiyetini kazandırana kadar devam etti. 1528'den beri Şarlken'in donanmalarına komuta eden Andres-Doria Fransa için denizlerde tehlike oluşturuyordu. Bu durumda I.François nasıl Şarlken'e karşı Kanunî'den askerî yardım istemişse, denizlerde de Barbaros'un işbirliğini, daha doğrusu himayesini aramış, Barbaros da uzatılan eli reddetmemişti.

Barbaros, İspanyolların öncülük ettiği Avrupa İttifakını yenip Akdeniz'de Türk üstünlüğünü kurabilmek için bir yandan güçlü ve düzenli bir donanmanın kurulmasına çalışırken öte yandan da Şarlken'e karşı Fransa ile iş birliği yapılmasına önem verdi. Andrea Doria'ya karşı mücadelesinde müttefiki olacak Fransa'nın Akdeniz'deki limanlarından yararlanabilecekti.

1532 Eylülünde Andrea-Doria, Osmanlı toprağı olan Mora'ya anî bir darbe indirmesi üzerine, Padişah, tasarladığı bir Akdeniz seferi düzenlemesi için Barbaros'un İstanbul'a gelmesini istedi. Bu arada Barbaros, I.François ile de temasa geçmişti. Onun Fransa'ya yolladığı bir elçilik heyetini Kral 1533 Temmuzunda Puy'de kabul etti. I.François'nın bu heyet vasıtasıyla Barbaros'u Şarlken'in nüfuzu altındaki Tunus'u fethe teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Tunus'un fethi aslında Barbaros tarafından tasarlanmıştı.

Barbaros 28 Aralık 1533 günü İstanbul'a gelmiş ve Padişah tarafından büyük merasimle karşılanmıştı. 6 Nisan 1534 günü kendisine Cezayir Beylerbeyiliği tevcih edildi ve kaptanıderyalığa tayin edildi.

1534 Ağustosunda seksen gemi ile İstanbul'dan ayrılan Hayreddin Paşa Reggio, Sperlonga, Fondi gibi İtalya'nın güneyindeki kasabaları vurduktan sonra Tunus'a yöneldi ve Mevlây Hasan'ın

[65] De Testa, a.g.e., c.I, s.4; Soysal, a.g.e., s.8

[66] Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr fi Esfari'l-Bihar*, (nşr. Orhan Saik gökyay), İstanbul 1980, c.I, s.40-74; Kazıcı, a.g.e., c.XI, s.328-335; Lütfi Paşa, *Tarih*, s.344,356-357; Celalzâde, *Tabakat*, 245a-246a; Şerafettin Turan, "*Barbaros Hayreddin Paşa"*, DİA, c.IV, s.65-67; Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, İstanbul 1935, s.634, 639; Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr,* s.23-59; Hammer, c.V, s.164-177,182-186, 191-196, 209-214, 236-238, 260; Soysal, a.g.m., s.72-85; A. Gallotta. "Khayr al-Dîn (Khidir) Paşha", Eİ^2 (Fr.), c.IV, s.1187-1190; E.Z. Karal, "*Barbaros Hayreddin Paşa*", İA, c.II, s.311-315; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.381-383

terk ettiği şehri ele geçirdi (22 Eylül 1534). Artık İtalya'nın güvenliği tehlikeye düşmüş, Şarlken'i büyük bir endişe almış, buna mukabil I.François İtalya'daki emelleri için önemli bir adım atıldığına inanmış ve İmparatora karşı durumu tekrar düzelmişti. Aynı yıl Kasım ayında Barbaros'un Fransa'ya yolladığı 12 kişilik muhteşem elçilik heyeti Kral tarafından Châtellerault'da alenen kabul edildi. Heyet ayrıca Kanunî'nin I.François'ya yazdığı dostane bir mektubu da getirmişti.

Kral I.François bu heyete karşılık olarak De la Forest'i, büyükelçi sıfatıyla Barbaros'a yolladı. Bir müddet sonra da, İtalya'ya karşı ortak bir harekâtın düzenlenebilmesi amacıyla, 1536 Ağustos ayında Jean Monluc, yeni bir elçi olarak, Barbaros nezdine gönderildi. Elçi Jean Monluc, Kralın niyet ve planlarını Barbaros'a anlatmış ve daha sonra onunla birlikte Türk limanlarındaki askerî hazırlıkları görerek, Fransa'ya dönüşünde durumu I.François'ya bildirmişti. Nihayet Barbaros da 1537 Şubatında Fransa'ya yeni bir elçilik heyeti yolladı. Artık ilişkiler iyice sıklaşmış ve samimileşmiş bulunuyordu. Ancak 1535 Temmuzunda büyük bir donanma ile Tunus seferine çıkmış olan Şarlken şehri Barbaros'un elinden geri aldığı gibi Goletta'ya da bir İspanyol garnizonu yerleştirmişti. Böylece 1533 Türk-Avusturya barışı bozulmuş ve Akdeniz'e hâkimiyet kavgası Barbaros'un 1538'de Andrea-Doria kumandasındaki muazzam müttefik donanmasını Preveze'de büyük bir bozguna uğratmasına kadar kıyasıya devam etmiştir.[67] Bununla birlikte Adriyatik sahilinde bulunan ve XIV. yüzyılın ikinci yarısında Türk himayesine giren Raguza'nın (Dubrovnik) hâkimi Séraphin de Gozo da I.François ile Kanunî arasında diplomasi temaslarına aracılık yapmıştır.

Séraphin de Gozo 1535'te Fransa'ya gelmiş ve İbrahim Paşa'dan I.François'ya hediye olarak üç at getirmişti. Dönüşünde, I.François, Gozo ile Türklere, Şarlken'in askerî hazırlıkları hakkında malûmat vermiş, İstanbul'un bile denizden bir istilaya uğraması ihtimalinden bahsetmiş, donanma işine önem verilmesini telkin ve Barabaros'un gerektiğinde Fransız limanlarından yaralanabileceğini bildirmiştir. Osmanlı ordusunun 1534 ve 1535 yıllarında Doğuda İrakeyn seferi[68] ile meşguliyetleri düşünülürse, I.François'nın Gozo'yu aracı ederek yaptığı uyarıların, Kanuni'nin bir an önce Avrupa tarafına dönerek Fransa'yı takviye etmelerine yönelik olduğu muhtemeldir. Gozo, Ağustos ayında Adriyatik'i geçerken Avusturyalılar tarafından yakalanıp hapsedilmiş ve Şarlken bu suretle I.François'nın Gozo ile Türklere gönderdiği mektupları ele geçirmiştir[69]. Bununla birlikte 1535'te Şarlken'in askerleri Milano'yu işgal ettiler. Öbür taraftan I.François da annesi Louise de Savoie'nın Piemonte üzerindeki haklarını ileri sürerek burasını aldı. 1536 Nisan'ında Şarlken, Roma'ya gelerek Türklere karşı Haçlı seferine hazırlandığını bildirip Fransa'ya barış önerdi. Milano'yu, I.François'nın üçüncü oğluna bırakmaya razı oluyordu. Fakat I.François'nın savaşa karar vermiş olduğunu öğrenerek, sonuna kadar savaşmayı ve rakibini yok etmeyi planladı. Hatta kendisi I.François'ya bir düello teklif ederek topyekûn bir saldırı savaşından geri durdu. I.François, Şarlken'in İspanyollarına karşı şansını bir kere daha denemek istemiyordu. Şarlken, Andrea Doria'ya güney Fransa'da Provence kıyılarına saldırma emrini verdi. Kendisi de bir ordu ile buraya gelerek bölgeyi istilaya başladı. Fransız komutanı Montmorency,[70] düşmanın ilerleyişini güçleştirmek için her tarafı tarumar etmişti. İmparatorun ordusuna karşı kesin bir savaş vermekten çekiniyordu. Şarlken'in ordusu burada dizanteri hastalığından dolayı büyük kayıplar verdi. Yine de Marsilya dışında, bütün eyalet ele geçirilmişti (Eylül, 1536). İmparator, sonunda ordusunu İtalya'ya çekmek zorunda kaldı. Fransa'nın kuzeyinde Fransızlar, savunmadan saldırı

[67] Soysal, a.g.e., s.8; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.375-380; Ternon, s.51-52; Kunt, a.g.e., s.124; Müneccimbaşı, a.g.e., c.II, s.551-553; Asrar, a.g.e., s.70-73; Kazıcı, c.XI, s.336-339; Katib Çelebi, *Tuhfe,* c.I, s.81-84; Hammer, c.V, s.202-204; Gökbilgin, *Kanunî*, s.96-98; Lütfi Paşa, a.g.e., s.368; Jean Sauvaget, *İslâm Dünyası Kısa Kronolojisi*, s.64

[68] Nasuhü's-Silâhî (Matrakçı), *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han*, (nşr. Hüseyin G.Yurdaydın), Ankara, 1976, s.210-284

[69] Soysal, a.g.e., s.8

[70] Pinon, a.g.e., c.IX, s.65-66

durumuna geçtiler. I.François, Cambrai Antlaşması'nda Flandre üzerindeki haklarından vazgeçmiş olduğu halde, şimdi tekrar Şarlken'i ihanet etmiş ilan ederek, Flandre'ı almak iddiasında bulundu.

Savaşta, hem büyük kayıplar verilmiş, hem de Fransızlar herhangi bir kazanç elde edememişlerdi (1537). Şarlken, Türklerin saldırılarından kurtulmak için Fransız kralı ile uzlaşmanın şart olduğunu görüyordu. Şarlken'in karşısına çıkabilecek yegâne kuvvet, Osmanlı İmparatorluğu idi. Bu son mücadelede Şarlken, Zapolya'ya ve Milano ile Cenova'yı da Fransız kralına bıraktığı takdirde, ona barış vereceğini bildirmişi. Osmanlı İmparatorluğu bu şekilde Avrupa devletleri arasında kuvvetli bir denge unsuru haline gelmişti. Fransızlar, 1536 Şubat'ında Türklerle, daha ziyade ticarî içerikte olmakla beraber iki ülke arasındaki yakınlığı belgeleyen bir antlaşma imzalamışlardı. İmparatorun kuvvetleri Fransa'da çarpışırken Barbaros Hayreddin Bizerte'yi almıştı. Kanunî, Adriya denizinin kilidi olan Korfu'yu istila etmişti (1537). Ertesi yıl Hayreddin, Şarlken'in büyük amirali Andrea Doria'ya karşı büyük Preveze deniz savaşını kazandı. Artık Akdeniz'de tek üstün güç Türkler idi. Şarlken, Batı'da bir uyum ve barışa gereksinim duyuyordu. Fransız sarayında da, başta Montmorency olmak üzere, barış yanlıları çoktu ve bunlar Türklerle ittifakı zararlı görüyorlardı. İşte bu ruh hali içerisinde bulunan iki taraf arasında, Papa III. Paul'un aracılığı ile bir Aigues-Mortes Barış Antlaşması imzalandı (Temmuz 1538).[71] Bu antlaşmaya göre Şarlken, Milano'yu kralın ikinci oğluna vermeyi kabul ediyor ve Piemonte'yi I.François'nın eline bırakıyordu. Hatta, Fransız ve Avusturya hanedanları arasında karşılıklı evliliklerle bu barışın daimi bir barışa çevrilmesi bile düşünüldü. Bundan sonra I.François, Protestanlara karşı cephe aldı, İngiliz kralı VIII. Henry ile araları açıldı. I.François ve Şarlken, o kadar iyi uzlaşmışlardı ki, 1539'da Gent şehri isyan ettiğinde Şarlken, Fransa'dan geçerek oraya gitti. Fransız kralı kendisini parlak bir törenle karşıladı.

I.François, bu yakınlıktan yararlanarak Milano'yu bir an önce almayı ümit ediyordu. Fakat Gent isyanını bastıran Şarlken bu konudaki her türlü haberleşmeyi kesti ve kralın ümitlerini suya düşürdü (Ekim 1540). Bu arada, Kanunî'nin büyük ordusu ile Macaristan ovalarında tekrar görünmesi, Fransa kralını avantajlı bir konuma yükseltiyordu[72].

11. Fransa'nın İlk Daimi Büyükelçisi Jean De La Forest'in İstanbul'a Gelişi ve Fransızlarla Akdedilen İlk Muâhedenâme (Antlaşma Metni)

Jean de la Forest, Osmanlı İmparatorluğu nezdinde devamlı Büyükelçi sıfatıyla resmen gelen ilk Fransız siyasi temsilci oldu[73]. Ondan öncekiler, belirli maksatlarla, geçici olarak ve çok zaman mutaassıp Hıristiyan âleminden gizlenerek gönderilmiş temsilcilerdi. Fransa Kralı artık Türklerle açıktan açığa ittifak kurma kararını vermişti. Şansöliye Duprat bu kararda mühim bir rol oynamış ve De la Forest'in talimatlarını bizzat hazırlayarak Türk ittifakı zaruretini Fransa'ya kati olarak benimsetmişti. I.François da, artık Türklerle işbirliğini saklamamakla beraber, ona zahiren ticarî ve Hıristiyanlığın himayesi gibi ruhanî bir veçhe vermeğe çalışıyor ve meşruiyetini Batı âlemine kabul ettirmek için büyük bir siyasî faaliyet sarf ediyordu.[74]

De la Forest, akrabasından Marillac'ı kâtip sıfatıyla ve aslen Sicilyalı César adındaki bir İtalyan asilzadesini de ileride bir siyasî vazife verilmek üzere, beraberine alıp, o sırada Fransa'da bulunan Barbaros'un elçilik heyetiyle birlikte Tunus'a hareket etti. De la Forest'in üzerinde biri Barbaros, diğeri Sultan Süleyman ve İbrahim Paşa ile müzakere edeceği meseleler için iki talimat vardı. Elçi önce Tunus'a gidecek, Barbaros'a itimatnamesini verecekti. Bu hareket Kapta-ı Derya'nın son elçilik heyetine bir mukabele ve teşekkür ifade edecekti. De la Forest, Şarlken'in deniz kuvvetleri hakkında Barbaros'a güncel malûmat götürecek ve ondan Fransa'nın girişeceği

[71] İnalcık, a.g.e., s.205; Peçevi, a.g.e., c.I, s.164; Asrar, a.g.e., s.71
[72] İnalcık, a.g.e., s.206; Pinon, a.g.e., c.IX, s.64; Lavisse, a.g.e., c.V/2, s.92
[73] De Saint-Priest, a.g.e., s.32; De Testa, a.g.e.,c.I. s.29; İ.Dalle, a.g.e., s.103
[74] Sosyal, a.g.e., s.8; Lavisse, a.g.e., c.V/2, s.79; Pinon, a.g.e., s.62

İtalya seferinde Türk donanmasının Korsika'ya saldırmasını, Şarlken donanmasını yakmasını ve Fransa'ya Kuzey Afrika'da ticari imkânlar teminini isteyecekti.[75]

Fransa, gelecek yaz İtalya'ya yeni bir sefer açmak için hazırlanmaktaydı. Barbaros, Fransızların karadan yapacakları bu harekâtı kolaylaştırmak için Korsika'ya saldırır, bazı İtalyan limanlarını vurur ve düşman donanmasını yakarsa başarı elde edilecekti. Türk donanması, iaşe ve ikmali için Fransız limanlarından istifade edebilecekti. Eğer İmparatorun emrindeki Cenova'nın deniz kuvvetleri imha olunursa Barbaros'un Kuzey Afrika'daki durumu daha emin olacaktı. Bu mülahazalar I.François'nın Barbaros'a, Akdeniz'de âdeta daha aktif bir bahrî ittifak teklif ettiğini göstermektedir.

De la Forest, Barbaros'tan, kendisinin Tunus'tan İstanbul'a gönderilmesini rica edecektir, Bundan başka, De la Forest'in Padişah nezdinde yapacağı taleplerin îfası için Barbaros'un desteği istenecektir. Ayrıca Fransa, iki ülke arasındaki ticarî mübadelelerin emniyet içinde yapılabilmesi için, Türklerle bir ticarî anlaşma (Ticaret Anlaşması) gerçekleştirmeyi arzu etmekteydi. Nitekim De La Forest, 1535 baharında önce Tunus'a gidip Barbaros ile görüştü; sonra İstanbul'a gitti ve Yaz ortalarında Doğu seferinde bulunan Kanunî tarafından Tebriz'de kabul edildi. Elçi, Türk ordusu ile birlikte 1536 Ocak ayında İstanbul'a dönünce müzakereleri ilerletti. Aynı ay içinde İstanbul'a gelmiş olan Barbaros da bu müzakerelere katıldı. De la Forest, Makbul İbrahim Paşa ile Fransa'ya ticarî imtiyazlar tanıyan, "Barış, Dostluk ve Ticaret Muahedesi (Anlaşması)" (Kapitülasyon) akdettikten başka, ayrıca bir de gizli "Tecavüzi İttifak Muahedesi" imzaladı.[76]

Fransa'nın Doğu politikasını göstermesi açısından Jean de la Forest'in Türklerle yaptığı müzakereler büyük önem arz etmektedir. Ayrıca De la Forest'in Osmanlı İmparatorluğu nezdinde devamlı büyükelçi sıfatıyla atanmasıyla iki ülke arasındaki ilişkiler diplomasi temellerine oturtulmuştur.[77] Zaten Osmanlı Devleti tek taraflı hâkimiyet tasarruflarıyla (Fermanlarla) 1387'de Cenevizlilerden başlamak üzere, Hıristiyanlara birçok kapitülasyonlar bahşetmekte bir sakınca görmemişlerdi. l505'de Türkiye'deki Fransız tacirlere fermanlarla böyle haklar tanınmıştı. Çünkü, kapitülasyonlar onların nazarında bir lütuftu ve isteyince geri alınabilirdi. Türkler kendilerinden farklı anlayış tarzına sahip Hıristiyanlara karşı anlayış göstermişlerdi. Ancak Padişah, müsavî şartlarda muahede akdi için, kendisini Hıristiyan hükümdarlarla eşit sayamazdı. Üstelik lüzumu gereği bahşedilen bu haklar, Padişahın üstün olma hissine daha uygun düşüyordu.[78]

Zamanın güçlü bir dünya devleti olan Osmanlı İmparatorluğu'nun, siyasî, askerî ve ekonomik sebeplerle zayıf Fransa'ya, bir "ihsanı" olan ve tarihte "Kapitülasyon" adı ile anılan "Barış, Dostluk ve Ticaret Muahedesi (Anlaşması)", Fransız elçi Jean de la Forest ile Makbul İbrahim Paşa arasında 18 Şubat 1536 tarihinde akdedilmiştir. İki devlet arasındaki bu anlaşmaya (ahidnâme) göre, özetle; Fransız tüccarlarının yüzde beş gümrük ile her iki devlete ait gemilerle serbestçe seyrüsefer etmeleri ve bütün hukukî muamelelerde Fransız konsoloslarının kaza hakları kabul ediliyordu; bundan başka Fransız tebaası hakkındaki davalara kadılar bakmayarak bunlara Divan-ı Hümâyun'da bakılmakla beraber hüküm verecek kadıların (kazaskerlerin) yanında birer Fransız tercümanı hazır bulunacaktı, İslam tebaadan birisine olan borcunu ödemeden kaçan bir Fransız'ın yerine başka bir Fransız veya konsolos yakalanmayarak Fransa kralı aleyhine dava açılacaktı; Fransız tebaası mahallî hâkimlere (kadılara) müracaat etmeden vasiyyet olunan emval, Fransız konsolosuna teslim olunarak Fransız kanunlarına göre muamele görecekti; esir olan Fransızlar serbest bırakılacak ve bundan sonra yakalananlar esir muamelesi görmeyeceklerdi.

[75] Charrière, a.g.e., c.I, s.255-258
[76] Danişmend, a.g.e., c.II, s.182; Charrière, a.g.e., c,I, s.121,258-268,284; De Testa, a.g.e., c.I, s.29-32; Pinon, a.g.e., s.64; Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.336
[77] Mübahat, S.Kütükoğlu, "*Âhidnâmeler ve Ticaret Müâhedeleri*", Osmanlı 3, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.329
[78] Soysal, a.g.e., s.10

Osmanlı limanlarından yabancı olarak ticaret yapmak hakkı sadece Fransızlara ait olacak, diğer Avrupa devletlerinin gemileri ancak Fransız bayrağı ile Osmanlı sularında dolaşabilecek ve limanlarına gidip gelebilecekti. Kudüs'teki «Kutsal yerler» Fransız papazlar tarafından korunacaktı. Ayrıca Anlaşma, o andaki iki devletin hükümdarlarının hayatları boyunca yürürlükte kalacaktı."

Bu ahidnâme ile Fransızlar, Osmanlı memleketlerinde önemli imtiyazlar sağlamışlar ve İngiliz, Sicilya, Ceneviz vb gibi devletlerin ticaret gemilerinin Fransız bayrağı ile tehlikesizce seyrüsefer ve ticaret yapmalarını temin ile bu devletlere karşı bir müddet üstün durumda kalmışlardır.[79] Bu anlaşmayla Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında bir tür devletler hukuku sürecine girilmiştir. Bundan önce Fransızlara Mısır'da Memluklar tarafından verilip de, gerek 1508'de II.Bayezid'in bir fermanı ile tanınan ticaret hakları, gerek 1517 ve l528'de diğer iki fermanla onaylanan kapitülasyon hakları Fransa ile, bir müzakere konusu olmamıştı. Bunlar Türklerin umumi hukuk anlayışı ve siyasetleri icabı bir tür iç hukuk uygulamaları olarak görülmekteydi.[80] Üstelik bu zamana kadar iki düşman medeniyet arasında aşılmaz gibi görülen bariyerler kapitülasyonlarla aralanır ve hukukî zeminde bir köprü kurulur, kamu hukuku Avrupa dengelerinin bir unsuru haline gelir.[81] Bu anlaşmanın önemli bir yanı iki taraflı olmasıydı. O zamana kadar bu gibi ticari imtiyazlar tek taraflı olarak bir fermanla verildiğinden bu iki taraflılık İstanbul 'da tereddüt uyandırdı ve Fransızların hazırladığı tasarı uzun süre imzalanmadan Sadrazamın yanında kaldı. İmzalandığında ise Osmanlı tarihinde önemli bir yeri olan ve duraklama devrinden itibaren devletin aleyhine işlemeye başlayan kapitülasyonlar yürürlüğe girmiş, böylece daha önceki Osmanlı sultanlarının İtalyan devletlerine tanıdıkları ticarî imtiyazların çok daha fazlası Fransa'ya tanınmış oldu.

I.François, Osmanlı ile kurduğu ittifakı, Venedik elçisi Marino Giustiniani'ye; "Türkü güçlü görmek istediğimi inkâr edemem, bu onların avantajı için değil, çünkü onlar kâfir biz Hıristiyan'ız, ama İmparatoru etkisiz kılmamız ve diğer tüm kralların emniyette oluşları böylesine güçlü bir düşmanın sayesindedir" sözleri ile açıklar.

I.François'nın bu ifadelerinde makyavelist bir yaklaşım izlenmektedir. O, bir yandan Osmanlı ile ittifak kurarken diğer yandan Papa, İngiltere Kralı ve Şarlken ile de ortak hareket etmek için teşebbüslerde bulunur. Öte yandan bir Müslüman hükümdarın bir Hıristiyan ile ya da bir kâfir ile ittifak kurması hoş karşılanmadığından antand (mutabakat, uyuşma vb.) gibi kelimeler tercih edilmiştir. Burada Ehl-i kitap olması hasebiyle kurulacak ilişkiler hoş görülürken, talebin Hıristiyanlardan gelişi ve dolayısıyla İslâm'ın üstün düzeyde oluşuna ihtimam gösterilmiştir.

Fransa'da da krallığın bu politikaları muhalefetle karşılaştı. 1534 Ağustosunda Sultan ile gizli pazarlık yapıldığı duyulunca, Paris parlamentosu kralı kâfirle ittifak kurmasından dolayı şiddetle kınadı. Halkın da bu ittifaka olumlu baktığı söylenemezdi[82].

Sözlükte "ayrıcalık, üstünlük" anlamına gelen imtiyaz (kapitülasyon) kelimesi (çoğulu imtiyâzât), bir devletin kendi ülkesinde özellikle yabancı kişi, zümre, kurum veya devletlere verdiği bazı iktisadî hak ve ayrıcalıkları ifade etmektedir. Bu ayrıcalıklar, genellikle devlet başkanının veya nâibinin tek taraflı iradesiyle bahşedilmektedir.[83] Aslında tek taraflı bir imtiyaz olarak bağışlanan ahidnâmelerden zımnen karşılıklı menfaatler beklenir, bunlar karşılıklı olarak gerçekleşmezse padişah daha önce mevcut olan dostluk ve samimiyetin bozulup ihlâl edildiğini belirterek ahidnâmeyi ilga edebilirdi. Fakat tek taraflı da olsa bu imtiyazlar (kapitülasyonlar), bir

[79] Hayrullah Efendi, a.g.e., c.XI, s.22-23; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.507; Pinon, a.g.e., c.IX, s.63-64; Ternon, a.g.e., s.54; Kunt, a.g.e., s.122; Asrar, a.g.e., s.68-70
[80] Soysal, a.g.e., s.10
[81] Ternon, a.g.e., s.54; Pinon, a.g.e., s.63
[82] Gilles Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, Paris 2006, s.325-328)
[83] Cengiz Kallek, "İmtiyâzât", DİA, c.XXII, s.242

kere tanındıktan sonra tarafları karşılıklı olarak bağlayan bir hak ve yükümlülükler rejimi meydana getirmişlerdir[84].

Osmanlı Devleti'nde "İmtiyaznâme", "İmtiyâzât-ı Mahsûsa", "Muahedat-ı Atika", "Uhud-ı Atika" veya "İmtiyâzât-ı Atika" adları[85] verilen kapitülasyon uygulaması; İslâm dininin farklı dinden olan yabancılar konusundaki anlayışından ileri gelmektedir. Gerçekten, İslâm Hukuku'nun sadece Müslümanlar üzerinde geçerliliği söz konusudur. Hâlbuki Müslüman olmayan -ama Ehl-i Kitap olan- yabancılara, belli koşullarla kendi dinlerinin kuralları tatbik olunur. Bu sebeple Avrupa devletlerinin Osmanlı ülkesinde bulunan yurttaşlarına kendi devlet yasalarının uygulanması, bu dinî farklılıkla açıklanabilir. Ancak unutulmamalıdır ki, Osmanlı tebaasından olan ve kendilerine "zimmî" denilen gayrimüslimler farklı bir kategoriyi teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti doğal olarak kendi egemenliği altında, kendi topraklarında yaşayan bu gruplara (kendi vatandaşı oldukları için) kapitülasyon ayrıcalıklarını tanımamıştır.[86]

Bununla birlikte Osmanlı Devleti'ni kapitülasyon vermeye iten ticarî ve siyasî amaçlardan da söz edilmelidir. Ticarî amaç, Osmanlı topraklarından transit geçen ve ülkeden ihraç edilen mallardan vergi alarak hazineye büyük çapta gelir sağlanmasıdır. Siyasî amaç ise, Osmanlıların kendi emniyet ve çıkarlarını korumak amacıyla Batılı devletleri birbirlerine karşı kullanmak ve yeri geldiğinde bu devletlerin kendisine karşı saldırmalarını önlemek istemeleridir. Zaten kapitülasyonlar, karşılıklı eşit yararlanma esasına göre ve geçici olarak düzenlenmiştir. Ancak uygulamada bundan sadece Fransızlar yararlanmıştır. Bu itibarla Kanunî'nin Fransa'ya gücendiği, ancak "Ahde Vefa" ilkesi gereğince daha önceden bu devlete tanımış olduğu müsaade ve imtiyazlara dokunmadığı görülmektedir.[87] Aslında Kanunî, Şarlken öncülüğünde Avrupa'da tesis edilecek birliği engellemek için Fransa'ya 1536'da söz konusu Kapitülasyonları vermiştir.

Fransa Kralı I.François kuzey İtalya'daki emellerine kavuşmak için İmparator Şarlken ile yeni bir mücadeleye atılmak kararındadır, Kendisi isteyince, Türkler İmparator'a karşı denizden ve karadan harekete geçmelidir, Ancak bu harekât Macaristan üzerinden olmamalıdır. Çünkü bu istikametteki Türk ilerleyişi Alman prenslerini Şarlken'e yaklaştırır. Türkler, Şarlken'in esasen zayıf bulunduğu İtalya'da Napoli Krallığı topraklarına, Sicilya veya Sardinya adasına yahut da İspanya'ya taarruz etmelidir. Sicilya ve Sardinya adalarına yapılacak çıkarma muvaffak olursa, orada Fransa'nın himayesinde kurulacak yeni idarenin başına De la Forest'in Sultan Süleyman'a takdim etmeğe götürdüğü César geçirilecektir. César, Türklere haraç verecektir. Ayrıca Fransa, İmparator ile yaptığı mücadelede malî bakımdan çok sarsılmıştır. Bu yeni harp için Türkler bir milyon altınlık bir para yardımında bulunurlarsa durumu düzelecektir.

I.François'nın gayesi Avrapa'da umumi bir barış temin etmektir. Türklerin zaferleri sayesinde bütün Hıristiyan âlemi sulh ve sükûna kavuşmalıdır. Nizamı bozan Şarlken'dir. Fransa'nın barış arzusuna Papalık, İngiltere, Portekiz, İskoçya Kralları ve diğer bazı prensler ile Venedik Cumhuriyeti de katılmaktadır. Bu umumî barışa (Paix universelle) Şarlken'de katılabilir.

Görülüyor ki, Fransızlar Avrupa'da kurulmasını istedikleri barış ve nizamın müeyyidesini Türklerde aramışlardır. Ayrıca Türklerle askerî bir ittifak yaparak onların yardımını sağlamak gibi Hıristiyan âleminde olumsuz tepkiler doğuracak bir hadise, ticarî menfaatler veya Hıristiyanlığın himayesi perdesi ile gizlenmek istenilmiştir. I.François 1535 yılına kadar Türklerle işbirliğinde

[84] N. Kurdakul, *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*, İstanbul 1981, s.26.27

[85] Mustafa Çufalı, *Katipülasyonların Mahiyeti ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışındaki Rolü,* Türk Yurdu Dergisi, c. XIX-XX, Sayı: 148-149, Aralık 1999-Ocak 2000, s.156.

[86] Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri,* Birinci Kitap, Ankara,1998, s.74; Üçok, Coşkun - Mumcu, Ahmet - Bozkurt, Gülnihâl, *Türk Hukuk Tarihi*, Ankara 1996, s.70-71

[87] Ekrem, Reşad, *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar*, İstanbul 1934, s.403-405; Hammer, c.V, s.159-160

nispeten çekingen iken artık kesin kararını vermiştir. Bu işteki başarısında müspet görüşlü devlet adamı Duprat ve Büyükelçi De la Forest kadar, Barbaros ile İbrahim Paşa da etkili olmuşlardır.[88]

Gilles Weinsten'e göre; Osmanlıca metninin versiyonu olmayan, 1536 ilk kapitülasyonunun Fransızca versiyonu, 1877 tarihinde yayınlanmıştır. Ayrıca, Jean de la Forest ile Veziriazam İbrahim Paşa arasındaki müzakereler sonuçlandırılamamıştır. Tarihin 1535 ya da 1536 oluşunun nedeni tarihi hesaplama tarzından kaynaklanmaktadır. 1536 tarihi yeni tarihi hesaplama tarzına uygundur. Dolayısıyla Sultan'ın Fransa'ya resmen verdiği ilk kapitülasyonlar 1536 tarihlidir[89].

Halil İnalcık'a göre; 1536'da Fransa kralı, yakın ilişki kurduğu Osmanlı padişahlarından yararlanma yoluna baktı ve Fransız elçisi De la Forest İbrahim Paşa ile müzakereler esnasında bir kapitülasyon taslağı kaleme aldı, bu taslak İbrahim Paşa'nın idamı dolayısıyla sultan tarafından tasdik edilmeden kaldı, elçilik arşivinden sonraları ortaya çıktı. Fransa ile genel tasdikli kapitülasyon 1569 kapitülasyonudur. De la Forest tarafından yapılmış bir anlaşma formundadır; tek taraflı olarak padişah tarafından bağışlanmış bir antlaşma değildir. Hâlbuki XVIII. yüzyıla kadar bütün kapitülasyonlar padişah tarafından tek taraflı verilmiş bir bağış niteliğindedir.[90]

Osmanlı diplomatik münasebetlerinde Fransa'nın ticari, siyasî ve diplomatik bakımdan ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Bu durumu Selânikî; 1597'de Elçi François Savary de Brèves'in ziyareti münasebetiyle şu şekilde yorumlamaktadır. "Avrupa devletleri içinde öncelikli ve ayrıcalıklı bir konumda olan Fransız elçisinin birtakım iyi tekliflerle geldiğini; İspanya'da kötü durumda olan "Müdeccen-Moriscos" adı verilen İspanya Müslümanlarının kurtarılması için donanma yardımı teklif ettiğini; Avrupa'da büyük bir ülkeye sahip olduğunu; Kuruluştan beri Osmanlı'ya sadık olduğunu; Fatih Sultan Mehmed'in validesinin (Hümâ Hatun) Fransız kralları için «Şehzademüzdür ve ırkımuzdandur" dediğini; Osmanlı Padişahları Macaristan seferlerine çıktığında Fransız elçilerinin Osmanlı ordusu ile sefere katılmasının âdet olduğunu; Kanuni'nin bütün seferlerine katıldıklarını; Fransız kralının Âl-i Osman padişahına sadakatinin daim olduğunu" bildirerek sözünü tamamlamaktadır[91].

12. Türk-Fransız Tecavüzi İttifakı ve Müşterek İtalya Seferi Girişimi (1536)

De la Forest'in 1536 yılı başında kapitülasyon muahedesi ile birlikte, İmparator Şarlken'e karşı İtalya üzerinde ortak bir Türk-Fransız seferi düzenlenmesi yönünde talimat aldığı anlaşılmaktadır. Gizliliğine büyük bir itina gösterildiği anlaşılan bu muahedeyle ilgili cereyan eden hadiseler, o zamandan sonra yapılan müzakerede kullanılan ittifak sözleri ve bilhassa daha sonra akdedilen 1553 ittifakının 5. maddesinde buna yapılan sarih bir atıf, ayrıca Dışişleri arşivlerindeki muhtelif notlar, ister yazılı olsun, ister şifahi bir mutabakat şeklinde bulunsun, böyle bir ittifakın mevcudiyetini ispat edici mahiyettedir[92]. Üstelik Türkler nezdine bir ittifak temini için gelen Elçi De la Forest, Doğu seferinde bulunan Padişahı bir an önce Avrupa tarafına getirebilmek için İstanbul'da beklemeyip onun ordugâhına gitmiştir. Hatta bu maksatla Hürrem Sultan marifetiyle entrikalar çevirdiğine dair bazı rivayetler vardır. Nitekim 1536 Ocak ayında Kanunî, İbrahim Paşa, De la Forest ve Barbaros Hayreddin Paşa İstanbul'a dönmüşlerdir.

[88] Soysal, a.g.m., s.76-77
[89] Gilles Weinstein, *Le mythe des capitulations de 1536*, s.354
[90] Halil İnalcık, "*İmtiyazât - Osmanlı Dönemi, Kapitülasyonların Karakter ve Mahiyeti*", DİA, c.XXII, s.248
[91] Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, (haz. Mehmet İpşirli) İstanbul 1989, s.657-658; Mehmet İpşirli, *Osmanlı-Fransız Münasebetlerinin Osmanlı Kitabî Kaynaklarında İşlenmesi Üzerine Gözlemler*, s.23-24
[92] Soysal, a.g.e., s.10, De Testa, c.I, s.26-27

De la Forest ile müzakerelerden sonra denizden ve karadan yapılacak bu İtalya seferi için hazırlıklar başlamış ve De la Forest'in kâtibi Marillac 7 Mayıs 1537'de 1536 Kapitülasyon muahedesi metnini Kral'a götürmek üzere İstanbul'dan Fransa'ya hareket etmiştir.

Yapılan ittifaka göre, İtalya'ya Türkler güneyden, Adriyatik üzerinden; Fransızlar da kuzeyden, Piemonte'den taarruz edeceklerdi. Blancard idaresindeki Fransız deniz kuvvetleriyle takviye olunacak Barbaros donanması, bu harekâtta başlıca rolü oynayacaktı. Fransa, kuzey İtalya'yı, Türkler güney İtalya'yı zapt ve işgal edeceklerdi.

Gerçekten Kanunî, 17 Mayısta Osmanlı tarihinde "Sefer-i Pulya" adıyla meşhur olan sefere çıktı. Bir hafta önce Barbaros da yanına De la Forest'i alarak, donanması ile Avlonya'ya müteveccihen, denize açıldı. Temmuz ayı içinde bütün kuvvetler Avlonya'da toplanmıştı. Hatta Barbaros, İtalya sahilinde Castro ve Otrante'da köprübaşı da tutmuştu. Fakat I.François o arada bu ittifaka karşı Hıristiyan taassubundan çekindiğinden, kuzey İtalya'dan vaat ettiği harekâta geçemeyince, Türk kuvvetleri de çıkarma harekâtına girişmedi. Çünkü mutabakata göre, önce Fransızlar kuzeyden harekâta geçmeliydi. Hâlbuki, I.François, 1536'da giriştiği yeni harpte Kuzey İtalya'da Şarlken kuvvetleri karşısında çekilmeye mecbur olmuştu. Ayrıca bu sırada Fransız devlet adamı Montmorency Türk ittifakı bırakılıp Şarlken ile barış yapılması hususunda Krala telkinlerde bulunuyordu. Nihayet. Papa'nın Adriyatik'teki Türk ordusundan duyduğu endişe sebebiyle, uyandırdığı ve Şarlken'in kamçıladığı Hıristiyanlık taassubu Türk ittifakına karşı nefreti artırmaya başlamış, I.François'yı da tereddüde düşürmüştü.

Karadan harekete geçmeyen Fransız Kralı, donanmasını Barbaros 'un kuvvetlerine iltihak etmek üzere yollamıştı. Baron de Saint Blancard idaresindeki bu deniz kuvvetleri 15 Ağustos 1537'de Marsilya'dan hareket ederek, 10 Eylülde Korfu adası karşısında Kanunî'nin karargâhı önüne geldi. Marillac bu donanma ile geri dönüyordu. Padişah onunla birlikte Saint-Blancard'ı karargâhında kabul ederek itibar göstermiştir. Bu arada Türk deniz ve kara kuvvetleri Adriyatik üzerinde toplanınca, Fransızlarla ittifaktan çekinen Venedik endişelenmiş ve Şarlken'e yaklaşırken savaş hazırlığına başlamıştı. Türk-Venedik harbi kaçınılmaz olmuş ve harekât 1537 yazında gerçekleşmiştir.

Ağustos ayında De la Forest ölmüştü. 12 Eylülde gelen Marillac, maslahatgüzar sıfatıyla, Türkler nezdinde Fransa'yı temsile başladı. 15 Eylülde Padişah, Korfo kuşatmasını kaldırdı. Marillac, İstanbul'a dönüşünde Kanunî'ye refakat etmiş, Blancard ise, Barbaros'un kuvvetleriyle birlikte, Türk- Venedik deniz harplerine müdahaleden kaçınarak, Adalar denizine ve sonra İstanbul'a gelmiştir. Fransız donanması kışı Türkiye'de geçirip 6 Nisan 1538'de İstanbul'dan hareketle, Haziranda Marsilya'ya dönmüştür.[93]

Türkler bu sırada Avusturya'ya ve Venedik'e karşı muvaffakiyetli çarpışmalarına devam etmişlerdi. Papa, Türklere karşı I.François ile Şarlken'i barıştırmaya ve bir Hıristiyan cephesi kurmağa gayret etmiş ve bu gayret, Kralın müşaviri Montmorency'nin de tesiriyle 1538 Nice Mütarekesi ile neticelenmiştir.[94]

13. I.François'nın Şarlken ile Nice Uzlaşması ve Rinçon'un Elçiliği

1538 baharında Rinçon devamlı elçi olarak tekrar İstanbul'a yollandığı anda henüz Nice Mütarekesi imzalanmamıştı. Rinçon'a verilen vazife, 1537'de neticesiz kalan müşterek harekât sebebiyle Türklerde hâsıl olan hayal kırıklığını unutturmak, devam etmekte olan Türk-Venedik

[93] Charrière, a.g.e., c.I, s.340-353,371-388; Müneccimbaşı, a.g.e., c.II, s.546; Soysal, a.g.e., s.10;
[94] Soysal, a.g.e., s.10; Lavisse, a.g.e., c.V/2, s.92

harbine son verecek bir barış tavassutunda bulunmak ve İmparatora karşı Türklerden istikbale ait yeni bir teminat almaktı.[95]

Nice mütarekesi Haziran 1538'de yapıldı. Bununla I.François, Savoie dukalığını elde etmiş ve Türk ittifakından ayrılmak taahhüdüne girmişti. Gelişmeleri ancak Ekim ayında öğrenen Rinçon'un İstanbul'daki durumu güçleşmişti.[96]

İtalya harekâtını, sözünü tutmayarak neticesiz bırakan I.François bu defa, Nice'de Şarlken ile anlaşınca Kanunî Sultan Süleyman ve Osmanlı devlet adamları da çok kızdılar. Fakat bu kızgınlık Fransa ile olan ittifakı bozacak dereceye varmadı.

I.François bir müddet sonra, Türk-Avusturya barışı için dahi, yine Rinçon vasıtasıyla, bir tavassutta bulundu. Türk-Venedik barışına mani olamayan, ordusu sarsılmış ve Türkler karşısında yalnız kalan Şarlken'in sulha ihtiyacı vardı. Bunu sağlamak için de eski düşmanı I.François'dan tavassutta bulunmasını istemişti.

Padişah, teklifi birden reddetmemiş ve I.François'ya yazdığı Mayıs 1539 tarihli bir mektupta,[97] Şarlken'in Fransa'nın arazi isteklerini tamamen tatmin etmesi şartıyla, barış yapacağını bildirmişti. Padişah'ın Fransa'nın menfaatini I.François'dan daha fazla düşünüyormuş gibi görünmekle daha ziyade, Avusturya ile barış yapmamak üzere vesile aramış olduğu anlaşılıyordu. I.François'nın tavassutu netice vermeyince Şarlken bunu Fransızların ikiyüzlülüğüne atfetmişti. Öte yandan Rinçon, Türk-Venedik barışını 1540 senesinde temine muvaffak olmuşlu. Böylece Fransa, Venedik devletini Türklere karşı koruma politikası takip ederek, onu kendisine bağlamıştı. Aynı yıl Türk-Avusturya harbi Macaristan işleri sebebiyle tazelendi ve I.François'nın da Şarlken ile arası yeniden açılmaya başladı. Rinçon bu sefer Kanunî'den İmparator'a karşı yeni bir sefer düzenlenmesi vaadini almayı başardı. Padişah kendisinden durumu keyfiyeti I.François'ya bildirmek üzere hareketini ve onun cevabını getirmesini rica etti.

1541de Fransa'ya gelmiş olan Rinçon yeni talimatla İstanbul'a dönerken yolda İmparatorun adamları tarafından öldürüldü. Şarlken'in amacı I.François'nın itibarını düşürmekti. Elçinin öldürülmesi I.François'yı resmen Şarlken'e karşı harp ilanına sevketti. Kanunî'de I.François'nın cevabını beklemeden yeni bir Orta Avrupa seferine çıktı.[98] Aslında Zapolya'nın 1540'ta ölümü üzerine Ferdinand, Macaristan'ın ona bağlı olan kısmının, senelik bir vergi karşılığında kendisine bırakılmasını istedi ve ardından vârislik iddiasıyla Budin'e saldırdı. Bunun üzerine İstanbul'da savaşa karar verildi. 1541'de Kanunî, büyük ordusu ile Macaristan'a girdi. Bu sefer Padişah, Macaristan'da Ferdinand'ın elinde kalan kısımları da istiyordu. Budin merkez olmak üzere Macaristan doğrudan doğruya Türk yönetimi altına alındı. Aynı yıl içerisinde Şarlken büyük bir donanma ile Cezayir'e girdi. Fakat fırtınada ordu ve donanması büyük zarar gördü.[99]

14. Paulin'in Elçiliği (1541-1543) ve Türk-Fransız Donanmalarının Ortak Nice Harekâtı (1543)

1541'de Türk-Avusturya harbi Macaristan işleri sebebiyle tazelenmişti. Fransa'nın da Avusturya ile arası açılmıştı. Aynı yıl (1541'de) Fransa'ya gelmiş olan elçi Rinçon'a verilen talimat, Türkleri Avusturya üzerine yeni bir sefere teşvik etmekti, Fakat Rinçon bu talimatla İstanbul'a giderken yolda Şarlken adamları tarafından öldürüldü. Bunun üzerine Paulin de la Garde adında yeni bir elçi gönderildi. Paulin, Rinçon'un ölümünden bir ay sonra Kanunî Süleyman'ı Budin'de bulmuştu. Rinçon'un katli haberini ondan öğrenen Kanunî son derece hiddetlenmişti, I.François'nın

[95] Soysal, a.g.e., s.10, Pinon, a.g.e., c.IX, s.64; De Testa, a.g.e., c.I. s.21
[96] De Testa, a.g.e., c. I, s.32-34
[97] Charrière, a.g.e., c.I, s.408
[98] Soysal, a.g.m., s.83
[99] İnalcık, a.g.e., s.207; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.380; Jean Sauvaget, *a.g.e.,* s.64

yeni elçiye verdiği talimat, Türkleri Fransa için en elverişli istikamette harekete geçirmekti. Kanunî, Almanya'ya yürümek istiyordu. 1541'den beri Şarlken ile tekrar harp halinde olan I.François ise, bir taraftan Alman Protestan prenslerini Türk saldırısı karşısında İmparatora yaklaştırmamak, öte yandan da İtalya'daki emellerini tahakkuk ettirmek için Türkleri tekrar İtalya'ya sevketmek niyetindeydi. Herhalde, Paulin, Kanunî'den Türk donanmasının Fransa'ya yollanması vadini almağa muvaffak oldu. Padişah bu vadini, 1543 Temmuz'unda yazdığı bir mektupla I.François'ya bildirirken; "…Kapudan Paşam Hayreddin'e senin talimatına göre hareket etmesini ve düşmanın imhası için yapacağın teşebbüslerini tertip etmesini emrettim." şeklinde sarih teminat vermiştir.[100] Nitekim Barbaros, Paulin'i de beraberine alarak, 1543 baharında yüz küsur gemiden mürekkep donanması ile İstanbul'dan denize açılmıştı. Bu kuvvetler Napoli civarında, Cezayir'den gelen diğer bir Türk donanması ile takviye edilmişti. Temmuzda Barbaros'un kuvvetleri Marsilya'ya varmıştı. Burada Fransız donanması kumandanı Duc d'Enghien, Türkler için parlak bir merasim tertip etti. Fakat Fransızların önceden hazırlanmış bir muharebe planı yoktu. Müşterek bir hareket için boş yere vakit kaybedilmekteydi. Paulin, Barbaros ile I.François ve Fransız Amirali arasında nahoş bir anlaşmazlığı bertaraf etmek için büyük bir siyasî faaliyet sarfetmişti. Nihayet Fransızlara direniş gösteren İmparatora tâbi Savoie Dükalığının Nice şehrine müşterek bir taarruza karar verilmişti. Barbaros'un başkumandanlığı altında, denizden yapılan bu taarruz neticesinde, 20 Ağustos 1543 tarihinde Nice şehri teslim olmuşsa da, şehre hâkim bir kalenin kuşatılması uzamıştı.[101]

Tarihte Türk-Fransız kuvvetlerinin fiilen ilk müşterek harekâtını teşkil eden bu çıkarmada Barbaros Hayrettin Paşa, Fransızların tertipsizlik ve disiplinsizliklerinden çok şikâyet etmişti. Fransızlar bu kuşatma sırasında oldukça gevşek davranmışlar, hatta yeteri kadar cephane dahi almamışlardı. Nitekim Nice'de kara muharebeleri yapılırken beklenmeyen bir anda, kendisinden barut isteyen Fransız komutanı Duc d'Enghien'e, Barbaros, "Ne güzel muharipler, gemilerini şarap fıçıları ile doldurup baruttan başka bir şey unutmuyorlar" diye söylenmiş ve yanındaki Fransız elçisi Paulin'i de; "İstanbul'da iken devletinin büyük mikyasta hazırlandığını söylediğin zaman benimle eğleniyor muydun?" diyerek azarlamıştır.[102]

Eylül'de muharebeye son verilmiş ve İmparatorun denizden ve karadan yolladığı kuvvetler karşısında Nice terk edilmiştir. Fakat I.François, yine Paulin'in oynadığı siyasî rol sayesinde Barbaros'un donanmasını düşmanlarına karşı Akdeniz'de bir tehdit unsuru olarak elde tutmak istemiş ve Toulon limanının Barbaros'un emrine verilmesine dair bir mukavele imzalanmıştır. Dolayısıyla Osmanlı kadırgaları 1543 sonlarında Toulon Limanı'nda kışlamıştır.[103] Donanmanın Toulon'da kaldığı 6 veya 8 ay süresince şehir Türk yönetimine bırakılmış; şehre Türk bayrağı çekilmiş ve beş vakit ezan okunmuştur. Fransa'ya bu maceralı yardım harekâtı, 18 Eylül 1545'te Şarlken ile I.François'nın Cambrai barışını gerçekleştirmelerine zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte Fransa'nın dostu olduğunu müteaddit defalar gösteren büyük Türk denizcisi Barbaros Hayreddin Paşa 16 Temmuz 1546'da vefat etmiş ve Beşiktaş'taki türbesine defnedilmiştir.[104]

[100] Soysal, a.g.m., s.84; De Testa, a.g.e., c.I, s.87; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.507
[101] İnalcık, a.g.e., s.207; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.382,507; Asrar, a.g.e., s.76; Jean Sauvaget, *a.g.e.*, s.64
[102] Soysal, a.g.m., s.85; Uzunçarşılı a.g.e., c.II, s.382
[103] Charrière, a.g.e., c.I, s.567; Pinon, a.g.e., s.66-67; Feridun Emecan, *"Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti*", Türkler, Ankara 2002, c.IX, s.501-520; Tahsin Fındık, "*Osmanlı Belgelerinin Tanıklığı ile XVI. Yüzyılda Osmanlı-Fransız İlişkileri"*, Türkler, Ankara 2002, c. IX, 567-574; Kazıcı, c.XI, s.296-298; Celâlzâde, *Tabakatu'l-memâlik*, 346 a-347b; Feridun Emecen, "*Kanunî Sultan Süleyman Devri*", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, İstanbul 1989, c.X, s.373-374; Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.330
[104] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.383

Fransızların Türklerle ittifakı meselesine gelince, Avrupa'da Türk tehlikesi arttığı oranda Fransızların Türklerle ittifakı ittifak nefretle karşılanmaya başlanmıştı. Protestanlar bile Şarlken'i haklı buluyorlardı. Öbür taraftan, İngiliz kralı VIII.Henry, Fransa'nın müttefiki olan İskoçya kralını yenmiş, Fransa'ya karşı saldırıya geçmişti. İmparator Şarlken ile İngiliz kralı ordularını birleştirerek Paris üzerine yürümeyi ve bu krallığı aralarında bölüşmeyi kararlaştırmışlardı. Şarlken, Fransa'nın kuzeyine girdi, fakat ordusuna iaşe sağlayamadığı için Fransız kralı ile bir Antlaşma imzaladı. Antlaşmaya göre I.François'nın oğlu Duc d'Orleans, Milano ve Pavia'yı alacak, buna karşın İmparatorun bir kızıyla evlenecekti. Ancak bu sırada Duc d'Orleans öldü ve böylece proje gerçekleşme imkânı bulamadı.[105]

15. Jean Monluc ve Gabriel d'Aramon'un Büyükelçiliği ve I.François'nın Türk-Avusturya Barış Görüşmelerini Engelleme Gayreti (1547)

I.François'nın 1544'de Şarlken ile barış anlaşması yaptığı sırada Türkler Orta Avrupa'da Avusturya'ya darbeler indirmeğe devam ediyordu. İmparator, Türklerle de barış temin edilmesi arzusunda idi ve bunun için I.François'nın tavassutunu talep ediyordu. I.François her iki taraf nezdinde prestijini arttıracak böyle bir tavassut teklifini memnuniyetle kabul etmiş ve bu maksatla Jean Montluc'ü, Büyükelçi sıfatıyla, Osmanlı Padişahı nezdine yollamağa karar vermişti. Jean Monluc daha önce 1536'da Türklerle bazı siyasî temaslarda bulunmuştu.

Jean Montluc 1545 yılında İstanbul'a gelip Avusturya Büyükelçisinin Türklerle yaptığı barış görüşmelerine tavassut etti. Fakat 1546 senesinden itibaren I.François'nın İmparatorla tekrar arası açılınca, Jean Montluc'ün İstanbul'da tamamen önceki görevinin aksine bir hareket tarzı takip etmesi gerekecektir.[106]

Fransa kralının politikası bir kere daha tersine dönmüştür. Fransa'nın artık yeni bir Türk yardımına ihtiyacı vardı. Padişah, Avusturya'ya yeniden harp açarsa, Fransa'nın yükü hafifleyecekti. Fakat hiç değilse ve her şeyden önce, Türk-Avusturya barış müzakereleri çıkmaza girmeliydi. Bu nazik siyasî vazife Gabriel d'Aramon adında kuvvetli bir diplomata tevdi edildi. D'Aramon hem siyasî, hem ilmî vazife alan ilk Fransız büyükelçidir.[107]

D'Aramon 1547 senesi baharında Türklerle temasa başladı. Fakat bütün gayretine rağmen, Türk-Avusturya barışına mani olamadı. Kanunî Sultan Süleyman, 1547 Mayısında I.François'ya bu hususta bir mektup yazarak, D'Aramon'un geldiği sırada yeni bir sefer açmak için mevsimin geçmiş olduğunu, bununla birlikte Macaristan'da ehemmiyeti kuvvetleri bulunduğunu, Akdeniz'e donanma çıkarıldığını ve Fransa ile ittifakına, mazide olduğu gibi, daima sadık kalacağını ifade etti. Padişahın mektubu Fransa'ya varmadan Şarlken'in büyük rakibi I.François ölmüş (Mart 1547); diğer taraftan Türk-Avusturya barışı 19 Haziran 1547'de imzalanmıştır.[108]

16. I.François'nın Ölümünden Sonra Türk-Fransız İttifakının Devamı (1547-1560)

I.François'nın 1547'de ölümü Türk-Fransız ilişkilerine kısa bir kararsızlık getirdi. Bu tereddüt anından sonra, yeni Kral II.Henri (1547-1559) Fransa'nın Avrupa'da devam etmekte olan sıkıntılı durumunu görerek selefinin Doğu politikasını takip etmekte gecikmedi. Kendisinin ilk girişimi 1547 Haziranında imzalanan, fakat Padişah tarafından henüz tasdik edilmemiş bulunan Türk-Avusturya barış anlaşmasını bozma gayreti oldu. Bu maksatla aynı yıl Huyson'u İstanbul'a yolladı. Ancak anlaşma Eylül veya Ekim ayında tasdik edilmiş, fakat elçi geç kalmıştı. Kanunî ise Doğu istikametine sefer hazırlığı içindeydi. Huyson biri Padişaha diğeri Türkler nezdindeki

[105] İnalcık, a.g.e., s.207
[106] Soysal, a.g.e., s.12; De Saint-Priest, a.g.e., s.35,41
[107] Jean Chesnau, *Le Voyage De Monsieur D'Aramon Ambassadeur Pour Le Roy En Levant*, Paris 1887; De Saint-Priest, a.g.e., s.46; De Testa, a.g.e., c.I, s.28
[108] De Testa, a.g.e., c.I, s.37-41; Feridun Bey, *Münşeât*, c.I, s.341; İnalcık, a.g.e., s.207; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.507

Fransa'nın Büyükelçisi D'Aramon'a iki mektup getirdi.[109] Gabriel d'Aramon, aldığı talimat gereğince, Padişah ile teması kaybetmemek için Türk ordusu ile birlikte 1548 baharında ikinci İran seferine çıkmıştı. Aynı ordu ile 1549 senesi sonlarında İstanbul'a dönen D'Aramon, 1551'de, yeni talimat almak üzere, Fransa'ya çağrılmıştır.

D'Aramon'un "Dünyanın en büyük hükümdarı" yanında 1548-1549 İran seferine katılması hem Fransız elçi hem de Fransa için büyük bir şeref olarak algılanmıştır.[110]

Fransa yine zor durumdaydı. İmparator ile harp 1552'de yeniden başlamıştı. Alman prensleriyle 1551'de Feriedwald muahedesini yapıp kuzey Fransa'da durumunu kuvvetlendiren II.Henri, 1559 senesine kadar devam edecek olan bu yeni mücadele esnasında Akdeniz ve İtalya üzerinde tekrar Türk yardımı temini zaruretindeydi. Bu itibarla, D'Aramon'a yeni görevler yüklemişti. Büyükelçi, Türk donanmasına mensup gemilerle aynı sene İstanbul'a dönmüştü.[111]

İmparator ile harp 1552'de yeniden başladığı zaman II.Henri nakdî yardım mukabilinde Alman prenslerini elde etmiş ve aynı sene Şubat'ında onlarla anlaşmış ve bu sayede Doğu-Fransa'da Metz ve Toul şehirlerini almış olup bu ittifak ve neticelerinden Osmanlı padişahını haberdar etmişti; bunun üzerine, Osmanlı donanması 1552 yılında Kaptanıderya Sinan Paşa kumandasıyla Batı-Akdeniz seferine çıktı. Fransız elçi D'Arammon'da üç gemi ile Osmanlı donanmasıyla beraberdi. Karlıeli Beyi Turgut Reis Sicilya sahillerini vurmaya memur edildi. Donanma İtalya sahillerini dolaşarak Napoli'ye geldi ve orada Fransız donanması gelmediğinden yolda rastlanır diye bir müddet kuzeye doğru seyredildi, bu sırada Andrea Doria'nın Napoli tarafına geçeceği haber alınarak Turgut Bey'in tavsiyesiyle Ponza adaları tarafında pusu kuruldu ve bu pusuya düşürülen Andrea Doria mağlup edilerek Sardunya adasına doğru kaçtı.

Türk donanması iki aydan fazla Batı-Akdeniz'de dolaştığı halde kendisini yardıma çağıran Fransa donanması görünmediğinden birleşmek imkânı olmamış ve Türk donanması iki ay sonra geri dönmüştür.[112] Bu sırada Divan-ı Hümayundan Şarlken aleyhine olarak Fransızlarla ittifak etmiş olan Alman prenslerine Nâme-i Hümayun yollanarak bunlar Ferdinand ile kardeşi Şarlken aleyhinde tahrik edilmiştir. Bu ittifakı ve bazı şehirlerin Fransızlara geçtiğini haber alan Şarlken acele gelip Metz'i kuşatmışsa da alamamış ve büyük kayıp vererek çekilmiştir.

Osmanlı padişahının göndermiş olduğu nâmede; "Mefahir-i ümera-i milleti'l-mesihiyye... Alaman beylerinden, dostumuz Franşe kralına dostluk üzere olan ulu beyler (prensler) ve hâkimler ve duka vesair müşarünileyh ile ahd ve emanı olanların sagir ve kebiri vesair memleket halkı; ahidnâme-i hümayunum vâsıl olıcak malum ola ki... Franşe kıralının yüce âsitâne-i saâdetimizde olan elçilerine mektubu gelip sizin kendü ile olan ittifak ve ittihadınız ve İspanya kıralının size envâ-ı hiyle ve hüd'ası olduğunu ve kendünün kadimü'l-eyyâmdan beru yüce dergâhımıza dostluk ve ihlâsı olduğu ecilden cümle dostlarının bâb-ı adalet-intisabımıza iyiliklerin ilan edip sizin can ü dilden kendüye sadakat üzre olduğunuzu bildirmiş Müşarünileyh Franşe kıralının dostluğu müekked ve muhkem olmağın sizin dahi doğruluğunuza ve yararlığınıza îtimad-ı şerîfim olmuştur. İmdi İspanya kralının ve kardeşi Frenduş'ün daima işleri ve güçleri hiyle hüd'a olup asla îtimad edecek halleri yoktur; geçen sene Tanoş (Yanoş) Kıral oğlu İstepan'ı aldatıp kadimi ocağından ihraç eyleyip kral oğluna tâbi olan bazı Macar beylerinin dahi memleketlerini ellerinden almak için iğfal ve ıdlâl ile başlarına nice belalar getirip bu denlû aldayıp, kullanıp sonra katlettirip halkı ihtilâle düşürüp mezkûr Yanoş Kral oğlu yüce âsitânemize iltica etmiş kulum oğlu olmağın ol

[109] Charrière, a.g.e., c.II, s.30-32; Soysal, a.g.m., s.87
[110] Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, s.326
[111] Soysal, a.g.m., s.88; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.386-388,507; Robert Mantran, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, İstanbul 1981, I, s.189
[112] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.386-387,507; Müneccimbaşı, a.g.e., c.II, s.569-570; Peçevi, a.g.e., c.I, s.244; Katib Çelebi, a.g.e., c.I, s.100-102; Kazıcı, a.g.e., c.XI, s.343-344

yetimin hakkında mezid-i merhametim zuhura getirüp istikamet ettiği için ben dahi karadan azîm asker ve deryadan bî-nihaye kadırgalar ile donanmay-ı hümâyun irsal eyleyip avn ve inayet-i hakla ahde muhalefet edenlerin haklarından gelmek için külli tedarik olunmuştur… Bu sefer tedariki, kral oğlunu memleketinden çıkaran Frenduş ve İspanya tâifesi içündür ... Frınçe kıraliyle hüsn-i ittifak üzre olup yüz aklıkları zuhura getürmeğe sây eyliyesiz .. [113] ifadeleri kullanılmıştır.

1553 yılında İran seferine hareket eden Padişah Halep'te kışladığı sırada II.Henri'den bir nâme gelerek Karlıeli beyi Turgut Reis'in denizden yardımı istenmiş ve hu sırada Turgut Reis'ten de gelen arîzada Fransız donanmasıyla birleşerek Şarlken'e karşı faaliyette bulunması için padişahtan müsaade istenmiştir.

Sultan Süleyman bir sefer üzerinde iken ikinci bir seferin açılmasını uygun bulmayıp bilfiil yardım etmesini İran seferinden dönüşten sonraya ertelemiş ve bununla beraber Turgut Reis'in bilvasıta Fransa kralıyla temas ederek düşmanın def'ine çalışmasını tavsiye yollu krala cevabî nâme göndermiştir. Söz konusu bu nâmede; "…Hâliyâ yarar adamlarınızdan elçilik tarikiyle irsal olunan Kadinyak nâm adamınız vasıtasıyla mektup irsal olunup... südde-i saadetimizde sabıka elçilik hizmetinde bulunan Gabriyel D'Aramon nâm elçinize icazet-i hümâyunumuz mukarin olduğu ihbarı malûmunuz olmağın onun yerine müşarünileyh elçiniz irsal olunduğu iş'ar olunup ... ve İspanya canibine müteallik bazı ahbar dahi derc ve beyan olunup sene-i sâbıkada mahud-ı mezbûre ve memleket ve vilâyetine envâ-ı hakaret ve hasaret olunduğunu bildirip ve mabeynimizde olan muhabbet ve dostluk kemakân olup ve yevmen feyevmen mütezayid idüğün arz ve takrir eyleyip Karlıeli beyi Turgud dâme izzuhû donanmây-ı hümâyunumuzla sizin gemilerinize mülâki olması münasip olup düşmanın kal'u kam'ına enfâ ve rızây-ı hümâyunuma sezavâr olduğın bildirmeğin sizin canibinize müteallik olan ahval alâ veçhi't-tafsil malûmum olmuştur… Mâh-ı Cemaziyelevelin on yedinci günü (1552 Nisan) İstanbul'dan çıkıp Haleb'e nüzul olundu… İnşallah bu meramın husulünden sonra o iş de hallolunur. Bunun, için sefiriniz Haleb'ten İstanbul'a iade olunmuştur; derya caniplerinin muhafazası için Turgud'un denize çıkması emrolunmuştur; sizinle müşavere ve ittihad edip veçh ve münasip görüldüğü üzere düşmanın kal'u kam'ına münasip tedarikler oluna deyu yazılmıştır. Kara canibinden dahi mübalağa asker tedarik olunup Vezir Mehmed Paşa (Sokullu) onlara başbuğ gönderilmiştir."[114] diye bilgiler verilmiştir.

Turgut Reis bu sırada denize çıkmış olduğundan kendisiyle muhabere etmek mümkün olamamış ve Kral ertesi sene iki devlet donanmasının birleşmesini rica ile kendisinin ayrıca karadan da taarruza geçeceğini Osmanlı hükümetine bildirmiştir. Bunun üzerine İran seferinden dönmüş olan Sultan Süleyman gönderdiği cevabî nâmede gelecek ilkbaharda Piyale Paşa ye Turgut Reis kumandalarında denize çıkacak donanmanın Fransız donanmasıyla birleşeceğini, fakat Fransız donanmasının bir an evvel hazır olmasını ve deniz mevsimi geçmeden faaliyete geçilmesini tavsiye ve donanmanın kışın İstanbul'a avdet edip dışarıda kalamayacağını beyan etmiştir; çünkü Padişah Fransız donanmasının zamanında hazır olmaması ve malzeme noksanlığı yüzünden bir netice elde edilemeyeceği kanaatindeydi. Gerçekten Piyale Paşa donanma ile Toskana taraflarına giderek Piyombino kalesine hücum edip sonra Fransız donanmasıyla birleşerek bazı nümayişlerde bulundular; bu deniz harekâtı Şarlken'i düşündürdü; yukarıda zikri geçen Alman prensleriyle II. Henri arasındaki ittifak ve bu ittifakta Osmanlıların da eli bulunması Şarlken'i son bir hamle yapmağa sevk etmiş ise de Metz muhasarasında muvaffak olmayıp pek çok kayıp vermesi üzerine müteessir olarak imparatorluktan çekilmiş ve yerine kardeşi Ferdinand'ı imparator yaptırmış ve bu suretle elindeki yerleri Ferdinand ile oğlu Filip arasında taksim etmiştir. İşte bu suretle Şarlken

[113] Feridun Bey, *Münşeat,* c.II, s.413; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.508
[114] Feridun Bey, *Münşeât*, c.II, s.404; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.509

imparatorluğunun ikiye ayrılması her yönden Şarlken tarafından kuşatılmış olan Fransa'ya oldukça bir nefes aldırmıştır.[115]

Fransız elçi D'Aramon'un bu devrede Türkler nezdinde gayet geniş faaliyeti Fransa'ya birçok menfaatler sağlamıştı. Türk deniz kuvvetlerinin Akdeniz'de İmparator'un kuvvetlerine indirdiği darbeler Fransa için büyük bir huzur sebebi olmuştu. Fakat siyasi tarih bakımından en mühim hadiseyi 1 Şubat 1553'de yeni bir Türk-Fransız Tecavüzî İttifak Muahedesinin akdi teşkil ediyordu. Muahedeyi D'Aramon Sadrazam Rüstem Paşa ile imzalamıştı.[116] Muahedenin hükümlerine göre, Fransa Kralı II. Henri Türk donanmasının iki seneden beri Toskana denizinde gerçekleşen yardımlarına karşılık Türklere 300.000 altın nakdî tazminat verecek ve bunun ödenmesine kadar Fransız donanması Kaptanıderyanın emrinde "rehin" kalacaktı. (Md. 1). Kral bu taahhüdünü yerine getirince 60 harp ve 25 korsan gemilik Türk donanması 1 Mayıs 1553'den itibaren dört ay müddetle Akdeniz'de Fransa'ya yardımda bulunacaktır (Md. 2). Bu yardım Batı Akdeniz'de kullanılırsa Kral, Türklere düzenli olarak 150.000 altın ödeyecektir (Md. 3). Zapt edilen düşman gemileri tamamen Türklerin olacaktır (Md. 4). Türklerin fethettikleri yerler, 1536 ittifakında olduğu gibi, onların emrinde bulunacak, halkı esirleri sayılacak, fakat bu yerler, her türlü mal ve eşyaları ile Fransa kralının mülkiyetine geçecektir (Md. 5, 6 ve 7). Eğer Salerno Prensi Ferdinand Sanseverin'in vaat ve desteği üzerine, İtalya'nın Puglia şehirlerinden biri Türkler tarafından zapt ve ilhak edilirse, Padişah, Fransa kralına söz konusu 300.000 altını iade edecekti (Md. 8). Padişah, İmparatora karşı mücadelesinde her şeyini feda etmek mecburiyetinde kalan Salerno Prensi'ne 30 harp gemisi ile 30.000 altın para yardımında bulunacaktı (Md. 9 ve son).[117]

Dikkat edilirse, muahede hükümleri Türkler açısından daha sağlam esaslara dayanıyordu. Böylelikle 1537 İtalya ve 1543 Nice çıkarmalarının nahoş hatırası bertaraf edilmek istenmiş, Fransa Kralı Akdeniz'de bahrî yardım mukabilinde, oldukça ağır maddî taahhütler altına sokulmuştu. Padişah artık yardımlarına karşı bir taviz veya hiç değilse bir teminat aramaktaydı. Diğer taraftan, Fransa, Muahedenin 8. Maddesi ile İtalya'nın doğu sahilinde Türklerin bir köprübaşı tesisine razı olmuştu.

Bu muahede 1553 Ağustosunda Akdeniz'de Turgut Reis kumandasındaki müşterek deniz harekâtı ile tatbike konuldu. Baron de la Garde emrindeki Fransız donanması Turgut Reis kuvvetlerine katılmış; İtalya sahillerine baskınlar yapılıp İmparatorun müttefiki Cenevizlilere ait Korsika'ya asker çıkarılmıştı. Fakat, alınan esir ve ganimetler meselesinde Baron de la Garde idaresindeki Fransız donanması ile ihtilaf çıkınca Korsika tahliye edilmiştir.

Bütün bunlara rağmen Türk-Fransız dostluğu sarsılmamıştır. Fransız diplomasisi tekrar harekete geçmiş; D'Aramon'u, Büyükelçi sıfatıyla, 1553'de Michel de Codignac, onu da 1557'de Jean de la Vigne takip etmiştir. Ancak II.Henri 1557 İlkbaharında Şarlken ile Vaucelles anlaşmasını imzalayınca Kanunî Fransız donanmasını desteklemek üzere Türk donanmasını göndermemiştir.[118] Bununla birlikte fevkalâde vazifelerle daha birçok siyasî temsilciler yollanmış, Türklerden yeni vaatler alınmış, yeni yardımlar elde edilmiştir. 1559 Nisan'ında Fransa, İspanya ve İngiltere arasında Kato Kambrezi (Cateau-Cambresis) Anlaşması imzalanmıştır. Böylece Fransa, düşmanları ile katı barış yaptığı 1559 senesine kadar Türk kuvveti ile Avrupa'da denge siyaseti izlemeye devam etmiştir.[119] Ancak Fransa 1559 yılından itibaren ülke içinde Katolik-Protestan mücadelelerine sahne olmuş ve bu yeni devrede Türklerle işbirliği ihtiyacı daha sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Ayrıca bu dönemde Avrupa'da Katolikler ile Protestanlar arasında kıyasıya kardeş

[115] Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.387,509-510
[116] De Testa, a.g.e., c.I, s.45-48
[117] Soysal, a.g.m., s.89; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.510
[118] Veinstein, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane,* s.327
[119] Soysal, a.g.m., s.90; Uzunçarşılı, a.g.e., c.II, s.510; De Testa, a.g.e., s.I, s.42,89

kavgaları ve iç savaşlar sürerken Müslüman dünyasında da Sünnî Osmanlı Devleti ile Şiî İran arasında mücadele devam etmiştir.[120]

Nihayet Fransa Kralı I.François ile ittifak sağlayan, Kutsal Roma Germen (Alman) İmparatoru Şarlken ile mücadele eden Osmanlı padişahı Kanunî Sultan Süleyman, II. Henri'den sonra Fransa kralı olan II. François (1559-1560) ve kısmen IX. Charles (1560-1574) zamanında yaşamış, uzun ve şerefli saltanatı 6-7 Eylül 1566 gecesi hayata gözlerini yummasıyla sona ermiştir.[121]

SONUÇ

Türk-Fransız ilişkileri ve dostluğu, denilebilir ki, 1525 yılında birdenbire doğmuştur. l5l9'da Kutsal Roma-Germen İmparatoru seçilen Şarlken'e karşı 1525'te Pavia savaşında yenilen ve esir düşen I.François, kendisini esaretten kurtarabilecek tek güç olarak gördüğü Kanunî Sultan Süleyman'dan annesi Louise de Savoie vasıtasıyla yardım talep etmişti. Bu sırada kudretinin en yüksek noktasına çıkmış olan Osmanlı Sultanı Kanunî, Avrupa'yı ortadan ikiye bölme imkânı sağlayacağı için; ayrıca Türk hâkimiyetini bütün cihana göstermek için Şarlken'e karşı Fransa'yı himaye kararı aldı. I.François hapisten kurtularak Fransız tahtına yeniden oturdu. Böylece Türk-Fransız ilişkileri bir ittifak ile başladı. Ancak I.François'nın Kanunî ile ittifak ve işbirliğini bir skandal olarak gören Hıristiyan Avrupa'da bu ittifakı kınayan sesler de yükselmişti. Üstelik Türkler Avrupa'nın kalbine doğru en tehlikeli bir biçimde ilerliyordu. Bu sırada I.François'nın en yakın düşmanı İmparator Şarlken'e karşı en uzak düşmanı Türkler ile ittifak kurması çıkarınaydı. Çünkü Fransa Şarlken tarafından her yandan tehdit altındaydı. Bu nedenle iki tarafın yaklaşması "Jeopolitik" ya da "Realpolitik" bir ihtiyaçtan doğmuştu.

Avrupa'da hegemonya kurmak isteyen Şarlken'e karşı batıdaki Fransa ile doğudaki Türk devletinin müşterek siyasî menfaatleri vardı. XVI. yüzyılda Avrupa devletleri arasında denge bu sayede kurulabilecekti. Durum; iki karşı blok, Hıristiyanlık ve İslâm arasında bugünkü ifadesiyle "Medeniyetler Çatışması" anlamına bir düşmanlıktan öte iki imparatorluğun; bir yandan Osmanlı Devleti, diğer yandan Habsbourg hanedanının egemenlik kurma mücadelesiydi. Tabii ki, tarafların inançları Hıristiyanlık ve İslâm bu mücadelede etkin bir rol oynamaktaydı. Üstelik bu sırada Avrupa'da hüküm süren dört hükümdar, Kanunî, I.François, VIII.Henry ve Şarlken öyle bir zamanda iktidara gelmişlerdi ki, her biri ülkesinin sınırlarını genişletmek ve kendi menfaatleri doğrultusunda tarihe şekil vermek istiyordu. Şarlken ve kardeşi Ferdinand ilginç bir Doğu siyaseti gütmekteydi. Akdeniz ve Kuzey Afrika'ya yönelen Osmanlılara karşı koymak için İran ya da Tunus sultanları gibi Müslüman güçlerle gizli ya da resmen anlaşma yapmaktan bile çekinmiyorlardı. Aslında Fransa Kralı I.François, İmparatora karşı, öncelikle Protestan Alman Prensleri, İngiltere Kralı VIII.Henry, ayrıca Polonya, Transilvanya ve Macaristan gibi Hıristiyan devletlerle ittifaklar yaparak denge tesisi yolunu tercih etmişti. Fakat beklediği neticeyi alamayınca Türklere başvurmak zorunda kalmıştı. Buna karşılık Türkler, Fransa'nın işbirliği olmasa da Orta Avrupa'da üstün durumdaydı, üstelik Osmanlılar için Fransa ittifakı ancak yükü hafifletmek ve Türklerin Avrupa işlerine müdahalesini meşru göstermekten ibaretti. Esasen Türk-Fransız dostluk ve ittifak teşebbüsleri hep Fransa'dan gelmiş ve bundan asıl istifade eden de yine Fransızlar olmuştur. I.François'nın zamanında Kanunî nezdine 15 kadar Fransız elçisi yollanmasına karşılık, Fransa'ya Barbaros'un sefaret heyetleri hariç hiçbir Türk elçisi gönderilmemiştir. Türkler ihtiyaç duyduklarında Hıristiyan devletler nezdine geçici görevlerle elçiler yollamışlardır. Fransa ile ihtilaflı meseleler zuhur etmemiş ve bir Fransız yardımına gerek olmamıştır. Buna karşılık I.François, Kanunî'ye yazdığı mektupları veya yolladığı elçileriyle daima askerî, malî veya siyasî

[120] Ternon, a.g.e., s.52; Braudel, a.g.e., c.II, s.170
[121] Feridun Emecen, "Süleyman I", DİA, c.XXII, s.71

yardım taleplerinde bulunmuştur. Zaten Kanunî'nin saltanatından itibaren Osmanlı Devleti Avrupa'ya dışından savaş açan bir devlet ötesine giderek Avrupa iç işlerine müdahale eden bir güç haline gelmiştir. Fransa 1535'te İstanbul'a ilk daimi elçisini göndermiş, Osmanlı idaresi de Fransa'ya 1536'da ilk kapitülasyonu vermiştir.

Kapitülasyonlar ile Fransızlar, Osmanlı topraklarında imtiyazlar sağlamışlar ve Avrupa devletlerinin ticaret gemilerinin Fransız bayrağı ile tehlikesizce seyrüsefer ve ticaret yapmalarını temin ile bu devletlere karşı bir müddet üstün durumda kalmışlardır. Bundan sonra Avrupa siyasetinde Fransa Habsburglar'a karşı Osmanlı Devleti ile ittifaklar yapmıştır. Ayrıca I.François Doğu ticaretinde Fransa'ya üstünlük sağlamak için Doğu Hıristiyanlarının himaye hakkını da elde etmeyi başarmıştır. Öte yandan Osmanlıların da 1536'da Fransızlar ile yaptıkları ticaret anlaşmasıyla Avrupa tüccarlarını Osmanlı pazarlarına çekmeyi amaçladıkları ve Avrupa'da Türklere karşı oluşacak bir ittifakı önledikleri düşünülebilir. Buna rağmen dostlukta bu devrede yararlanan devlet sadece Fransa'dır. Hıristiyan önyargılarından kendisini kurtarabilmiş Fransız tarihçilerinin de teyit ettiği gibi, Fransa'yı parçalanmaktan kurtaran, onun millî tarihinin sıkıntılı bir devresini bertaraf eden Türklerdir.

Dostluk ve ittifakı anlama ve ona sadakat konusunda da iki tarafın tutumu farklılık göstermiştir. Fransa, Hıristiyan taassubu ile bu ittifakı gizlemeye çalışıp sık sık sadakatsizlik ederken Türkler böyle bir şey düşünmemiş, Fransızların sadakatsizliği üzerinde de çok durmamışlardır. Ayrıca Türkler bu ittifakın mevcudiyetini hiçbir zaman İslâmiyet'e aykırı bulmamış ve Türk efkârı bu yaklaşmayı kınamamıştır. Fakat "Très-Chrétien" Dindar Fransız kralı I.François, Türklerle ilişkilerini daima kendi milletinden ve Hıristiyan âleminden saklamaya çalışmıştır. Zor durumda kalınca, ittifakın meşruiyetini ispat için büyük bir siyasî faaliyet sarf ederek, mesuliyetini Şarlken'e yüklemiştir. I.François'nın Türk dostluğunu tevil için giriştiği bu yaklaşımına karşılık, Şarlken de Fransız Kralının bu "günah"ını istismar yolunda elinden geleni yapmıştır. Zaten XVI.yüzyılda Hıristiyan Avrupa'yı dehşet içine sokan Türk ilerleyişi, Şarlken'in propagandasını etkili kılmıştır. Diğer taraftan Papa da Türk-Fransız ittifakının daimi aleyhtarı olmuş ve bu hususta yapılan münakaşa ve siyasî müzakerelerde önemli bir rol oynamıştır. Görülüyor ki, o devirde Batıdaki din taassubu ile Türklerin müsamahakârlığı ve anlayışı büyük tezat oluşturmuştur.

İttifaka sadakatte. Fransa'nın 1537 müşterek İtalya seferinde olduğu gibi, sözünü tutmadığı zamanlar çok olmuştur. Üstelik Avusturya'ya karşı Türkleri harbe teşvik eden I.François 1538 Nice Mütarekesi ile birdenbire ve Türklere haber vermeksizin müşterek düşmanla anlaşma yapmıştır. Fransızlar bazen daha da ileri giderek, Türkler aleyhine İngiltere kralına, Alman prenslerine ve hatta Avusturya'ya karşı taahhütlere girmeye bile razı olmuşlardır. Bununla birlikte Kanunî'nin Şarlken'e karşı yürüttüğü siyasetin sonucu olarak Osmanlı ve Fransız donanmaları Akdeniz'de ortak bir harekâta geçerek birlikte 1543'te Nice'i kuşatmış, Osmanlı kadırgaları Toulon'da kışlamıştır. Böylece ilk kez Avrupalı bir devletle ortak deniz harekâtı gerçekleştirilmiş ve donanmanın Toulon'da kaldığı müddetçe şehir Türk yönetimine bırakılmıştır. Şehre Türk bayrağı çekilmiş ve beş vakit ezan okunmuştur. Önemli bir Fransız limanının, müttefik de olsa başka dinde bir milletin donanması emrine verilmesindeki cesaret düşünülürse, Türk kuvvetlerinin Fransızlar için ne büyük bir destek olduğu kolayca anlaşılacaktır. Nitekim Fransa'ya bu maceralı yardım harekâtı, 18 Eylül 1545'te Şarlken ile I.François'nın Cambrai barışını gerçekleştirmelerine zemin hazırlamıştır. Daha sonra tekrar Fransa'nın yardım istemesi üzerine 1553 ve 1555'te Osmanlı donanması İspanya kıyılarına kadar sefer gerçekleştirmiştir. Bu arada I.François'nın Kanunî Sultan Süleyman nezdinde, Venedik ve hatta Avusturya lehinde sulh tavassutlarına girişmesi de önemli bir hadisedir. Fransa'nın siyasî gereklilik ya da Hıristiyanlık taassubundan kaynaklanan bu istikrarsız hareketlerine karşılık, Türklerin ona karşı takındıkları dostane tavrı sürdürdükleri gözlenmektedir. Fansızlar sözlerini tutmayınca Türk devlet adamları

kırılmış ve hiddet göstermişlerse de aradaki köprüleri hiçbir zaman yıkmamışlardır. Üstelik yeni Fransız elçileri bu köprüden yeni vaatlerle geçip Fransa'ya dönmüşlerdir. Özellikle Kanunî'nin sağlam ve azimkâr karakteri Türklerin Avrupa politikasında sapmalar yapmasına engel olmuştur. Dahası Kanunî ve İbrahim Paşa, Avrupa seferlerini bazen I.François'nın talebi üzerine açılmış gibi göstermeyi de ihmal etmemişlerdir. Üstelik Türkler kendilerine sığındığına inandıkları bir devletin yardımına koşmaktan da haz duymuşlardır. Ayrıca padişah kendisini "hükümdarlar hükümdarı" saymakta sarayını yabancı prenslerin bir "ilticagâhı" telakki etmekteydi. Fransa'ya bahşedilen yardım ve imtiyazları kısmen bu "büyüğe başvurmanın birer mükâfatı" saymak hatalı olmasa gerektir. Zaten Avrupalılar ile yapılan işbirlikleri Osmanlının en eski geleneklerinden biriydi. Dolayısıyla Zambak ile Hilal'in ittifak ve işbirliği Avrupa'nın daimî politikalarından biri olarak süregelmiştir.

Netice itibariyle bütün olumsuzluklara rağmen Fransa ile Osmanlı İmparatorluğu arasında yaşanan ilişkiler döneminin, tarihte kıyaslanacak başka bir örneğinin de bulunmadığını kabul etmek gerekir. Ayrıca iki ülke arasında kurulan bu ittifak; Maximilen Robespierre'e, "Türkiye Fransa'nın en eski ve sadık müttefikidir" dedirtecek kadar önemli bir ittifak olmuştur.

KAYNAKÇA

ASRAR, N.Ahmet, *Kanunî Sultan Süleyman ve İslâm Âlemi*, İstanbul 1972

ÂŞIK PAŞAZADE, *Osmanoğulları'nın Tarihi,* (terc. Kemal Yavuz- M.A. Yekta Saraç), İstanbul 2003

BOSTAN, İdris, *"Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*", İstanbul 2007

BRAUDEL, Fernand, *La Méditerranée et le monde méditerrannéen à l'époque de Philippe II,* c.II, Paris 1966

CELÂLZÂDE, Mustafa Çelebi*, Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik, (nşr.Petra Kappert), Wiesbaden 1981,* 346 a-347b

CEVDET PAŞA, Ahmed, Tarih-i Cevdet, Üçdal Neşriyat, c.I, İstanbul 1966

CHARRİÈRE, E., *Négociations de la France dans le Levant,* Collection de documents İnédits sur l'Histoire de France, c.I, Paris 1848,

CHESNAU, Jean, *Le Voyage De Monsieur D'Aramon Ambassadeur Pour Le Roy En Levant*, Paris 1887

CLOT, André, *Soliman le Magnifique,* Fayard, 1983

ÇAYCI, Abdurrahman, *Büyük Sahra'da Türk Fransız Rekabeti (1858-1911),*TTK, Ankara 1995

ÇUFALI, Mustafa, *Katipülasyonların Mahiyeti ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışındaki Rolü*, Türk Yurdu Dergisi, c. XIX-XX. Sayı: 148-149, Aralık 1999 - Ocak 2000

DALLE, İgnace, *Un Européen chez les Turcs Auger Ghiselin de Busbecq (1521-1591),* Fayard, Paris 2008

DANİŞMEND, İsmail Hakkı, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronoloji*, c.II, İstanbul 1972

DE SAİNT-PRİEST, *Mémoires sur l'Ambassade de France en Turquie,* Paris 1877

DE TESTA, Le Baron I., *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec Les Puissances étrangères depuis le premier Traité conclu, en 1536, entre Suleyman I et François I jusqu'à nos jours*, c.I, Paris 1864

DJUVARA, T.G., *Cent projets de partage de la Turquie (1281-1913*), Paris 1914

EKREM, Reşad; *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar*, İstanbul 1934

EMECEN, Feridun, "*Kuruluştan Küçükkaynarcaya Osmanlı Siyasi Tarihi*", Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, Editôr, Ekmeleddin İhsanoğlu, IRCICA, c.I, İstanbul 1994

EMECEN, Feridun, "*Kanunî Sultan Süleyman Devri*", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, c.X, İstanbul 1989, s.373-374

EMECEN, Feridun, "*Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti",* Türkler (nşr.Hasan Celal Güzel v.dğr), c.IX, *Ankara 2002*,s.501-520

EMECEN, Feridun "*16. Asır Sonlarında Batı Akdeniz'de Siyaset Sahnesi: Osmanlılar-Fransızlar-İspanyollar*", Kanunî'den Günümüze Türk Fransız-Münasebetleri, Mostar Yayını, İstanbul 2012, s.75-76

FERİDUN BEY, *Münşeâtü's-salâtin*, c.I, İstanbul 1274

FINDIK, Tahsin, "*Osmanlı Belgelerinin Tanıklığı ile XVI. Yüzyılda Osmanlı-Fransız İlişkileri",* Türkler, *(nşr.Hasan Celal Güzel v.dğr),* c. IX, Ankara 2002, s.567-574

GALLOTTA, A., "*Khayr al-Dîn (KhİdirI) Paşha*", El2 (Fr.), IV, 1187-1190;

GARNİER, Édith, *L'Alliance İmpie, François I*er *et Soliman le magnifique contre Charles Quint (1529-1547),* Éd.Felin, Paris 2008

GÖKBİLGİN, Tayyip, "Süleyman I" İA, c.XI, s.99

GÖKBİLGİN, M.Tayyib, *Kanunî Sultan Süleyman*, İstanbul 1992

HAMMER, J.V., "*Devlet-i Osmaniye Tarihi*", (terc. Mehmed Atâ), İstanbul, 1912-1917 (1329-1336)

HAYDAR BEY, "*Vâkıât-ı Sultan Cem*", (nşr. M.Arif), İstanbul 1330

HAYRULLAH EFENDİ, *Devlet-i 'Aliye-i Osmaniye Tarihi*, c.XI, İstanbul 1292 (1876)

HOCA SADETTİN Efendi, *Tacü't-tevârih*, Kültür Bak. Yay., c.I, III, İstanbul 1979

İPŞİRLİ, Mehmet, *Osmanlı-Fransız Münasebetlerinin Osmanlı Kitabî Kaynaklarında İşlenmesi Üzerine Gözlemler*, Kanûnî'den Günümüze Türk-Fransız Münasebetleri, Uluslararası Kolokyum, İstanbul 2012

İNALCIK, Halil, "*İmtiyazât – Osmanlı Dönemi, Kapitülasyonların Karakter ve Mahiyeti"*, DİA, c.XXII, s.248

İNALCIK, Halil, "*Avrupa Devletler Sistemi-Fransa ve Osmanlı*", Doğu Batı Makaleler I, Ankara 2009, s.247-248

İNALCIK, Halil, *Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci,* İstanbul 2013

KALLEK, Cengiz, "*İmtiyâzât*", DİA, c.XXII, s,242

KARAL, Enver Ziya, "*Barbaros Hayreddin Paşa*", İA, c.II, s.311-315;

KÂTİB ÇELEBİ, *Tuhfetü'l-kibâr fi Esfari'l-Bihar*, (nşr. Orhan Saik Gökyay), c.I, İstanbul 1980

KAZICI, Ziya, "*Osmanlı Devleti ve Medeniyeti" – Siyasi-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi*, c.XI, İstanbul 1995

KEMAL PAŞAZÂDE, *Tevârih-i Âl-i Osman* (X Defter), s.191-232

KUNT, Metin- Hüseyin G.Yurdaydın, *Türkiye Tarihi 2 Osmanlı Devleti (1300-1600),* Cem Yayınevi, Ankara 1987

KURDAKUL. N., *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*, İstanbul 1981

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, S., "*Âhidnâmeler ve Ticaret Müâhedeleri*", Osmanlı 3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999

LAVİSSE, Ernest, *Histoire de France İllustrée depuis les Origines jusqu'à la Révolution*, c. V/1-V/2, Paris 1911

LÜTFİ PAŞA, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul 1341

MANTRAN, Robert, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev.Server Tanilli), İstanbul 1991

MANTRAN, Robert, *Histoire de la Turquie*, Paris 1952

MEHMED SÜREYYA, Sicill-i Osmanî, (haz. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yay. c.I, İstanbul 1996

MÜNECCİMBAŞI Ahmed Dede, *Sahaifü'l-Ahbar fî Vekayiü'l-a'sâr, (haz.* İsmail Erünsal,) c.II, İstanbul

NASUHÜ'S-SİLÂHÎ (Matrakçı), *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han*, (nşr. Hüseyin G.Yurdaydın), T.T.K. Yay., Ankara, 1976

ÖZTUNA, Yılmaz, *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-1990),* Kültür Bakanlığı Yay., c.II, Ankara 1996

PAZARCI, Hüseyin; *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Birinci Kitap, Ankara 1998

PEÇEVİ İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, (haz. Bekir Sıtkı Baykal), c.I, Ankara 1981

PİNON, René, *Histoire de la Nation Française*- Histoire Diplomatique 1515-1928, (Sous la direction de Gabriel Hanotaux), c.IX, Pilon, Paris 1929

PİRENNE, Jacques, *Büyük Dünya Tarihi*, c.1, İstanbul 1966

PÎRÎ REİS, *Kitâb-ı Bahriye*, İstanbul 1935

ROUX, Jean-Paul, *Histoire des Turcs Deux milles ans du Pacifique à la Méditerranée,* Librairie Arthème Fayard, 2000

SAİNT-PRİEST, *Le Comte de, Mémoires sur l'Ambassade de France en Turquie et sur le Commerce des Français dans le Levant*, Editeur Ernest Leroux, Paris 1877

SANDER, SANDER, *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*, Ankara 2011

SAUVAGET, Jean, *İslâm Dünyası Kısa Kronolojisi*, (çev. Suut Kemal Yetkin- Faik Reşit Unat), Ankara 1963

SELÂNİKÎ Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, (haz. Mehmet İpşirli) İstanbul 1989

SOYSAL, İsmail, "*Fransa, Türk-Fransız İlişkileri*", DİA, c.XIII, s.181

SOYSAL, İsmail, *Fransız İhtilâli ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Ankara 1987

SOYSAL, İsmail, *Türk-Fransız Diplomasi münasebetlerinin ilk devresi*, TD, III, (1953)

TERNON Yves, *Empire ottoman le déclin, la chute, l'effacement,* Éditions du Félin, 2005

TEVFİK, M., *Şehzade Cem*, İstanbul 1327

TURAN, Şerafettin, "*Barbaros Hayreddin Paşa*", DİA, s.65-67

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c.II, Ankara 1975

ÜÇOK, Coşkun-Mumcu, Ahmet-Bozkurt, Gülnihâl, *Türk Hukuk Tarihi*, Ankara 1996

VEİNSTEİN, Gilles, *Les Ambiguités de l'Alliance Franco-Ottomane*, in Histoire de l'İslam et des Musulmans en France du Moyen Âge à nos jours, Mohammed Arkoun, Paris 2006

VEİNSTEİN, Gilles, *Une nouvelle toile de fond: l'avancée ottomane en Europe,* in Histoire de l'İslam et des Musulmans en France du Moyen Âge à nos jours, Mohammed Arkoun, Paris 2006

VEİNSTEİN, Gilles, *Le mythe des capitulations de 153*6, in Histoire de l'İslam et des Musulmans en France du Moyen Âge à nos jours, Mohammed Arkoun, Paris 2006

YİĞİT, İsmail, "*Memlûkler",* Siyasi-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi, c.VII, İstanbul 1991